Oide

Tacú leis an bhFoghlaim Ghairmiúil i measc Ceannairí Scoile agus Múinteoirí

Supporting the Professional Learning of School Leaders and Teachers

An Ghaeilge - Teanga Chaidrimh na Scoile

Scoileanna Gaeltachta agus lán-Ghaeilge

CC BY NC

Aidhmeanna na Ceardlainne

Go mbeidh tuiscint níos doimhne agus níos leithne ag na rannpháirtithe ar an nGaeilge mar Theanga Chaidrimh i scoileanna lán-Ghaeilge agus Gaeltachta.

Go n-aithneoidh na rannpháirtithe an tábhacht a bhaineann le dul chun cinn na Gaeilge mar theanga chaidrimh i bhfoghlaim acadúil na ndaltaí.

Go mbeidh tuiscint agus teacht ag na rannpháirtithe ar shamplaí dea-chleachtais agus réimse áiseanna a thacaíonn le cur chun cinn na Gaeilge mar theanga chaidrimh uile-scoile.

Oide

Leagan Amach na Ceardlainne

Fócas	Am
Tábhacht	1:45
Seomra Ranga	13:05
Scoil	41:35

Comhthéacsanna Difriúla

I gcás páistí ar cainteoirí dúchais Gaeilge iad, déantar a dteanga a fhorbairt agus a shaibhriú ar scoil….. Nuair nach cainteoirí dúchais Gaeilge iad na páistí, déantar iad a thumadh sa teanga agus an scoil ag cuidiú le líon na ndaoine a labhraíonn Gaeilge sa Ghaeltacht a mhéadú (CTB 2019, lch 10).

Is trí Ghaeilge a bhíonn rochtain ag páistí i scoileanna lán-Ghaeilge ar an gcuraclam freisin. Cé gurb í an Ghaeilge teanga oibre na scoile, aithnítear nach í teanga an bhaile í d'fhormhór mór na bpáistí….. is áit í an scoil ina mbaintear úsáid as teanga sa saol ó lá go lá (CTB 2019, lch 10).

Buntáistí an Dátheangachais

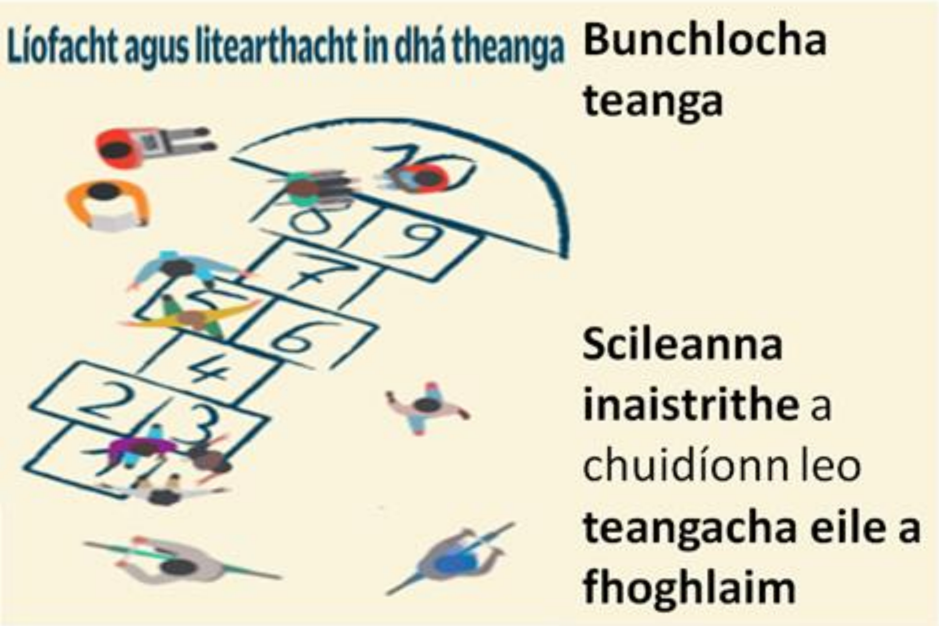

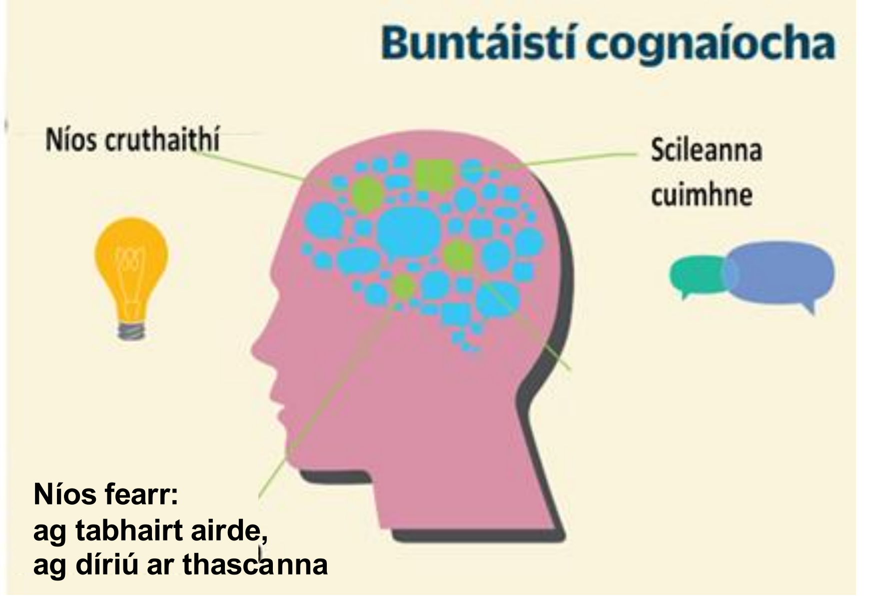

Oiriúnaithe ó Ghaeloideachas

Deis Mhachnaimh - Cad atá á lorg againn?

Ciallaíonn caighdeán sásúil go dtuigeann na páistí Gaeilge an ranga agus go bhfuil siad in ann pé rud a theastaíonn uathu a rá go líofa (Gaeloideachas).

Oide

Suim

Líofacht

An Ghaeilge mar theanga shóisialta chumarsáide ag na páistí

Dearcadh Dearfach

Cruinneas

Úsáid na Gaeilge i gcomhthéacsanna cuí

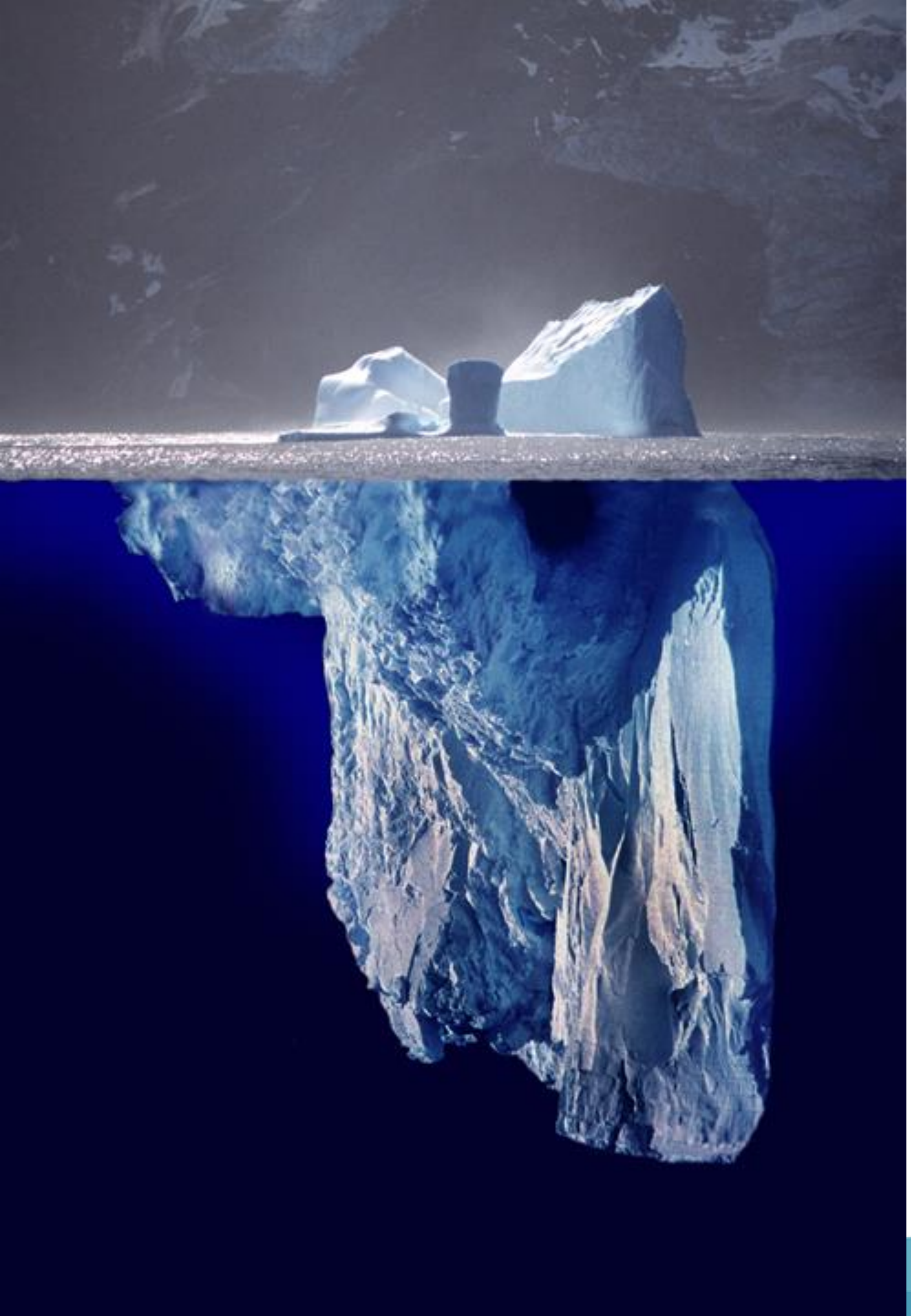

BICS

Bunscileanna Cumarsáide Idirphearsanta

- Gnáthchumarsáid shóisialta
- I gcomhthéacs
- Líofacht idir 1-3 bliana

CALP

Inniúlacht Teanga Chognaíoch & Acadúil

- Teanga acadúil
- Comhthéacs teoranta
- Líofacht idir 5-7 mbliana

Má chuireann tú san earrach, bainfidh tú san fhómhar.

Is í an teanga an príomh-mheán cumarsáide inphearsanta agus idirphearsanta atá againn agus is eochair í d'fhorbairt an pháiste mar dhuine (CTB 2019, lch. 6)

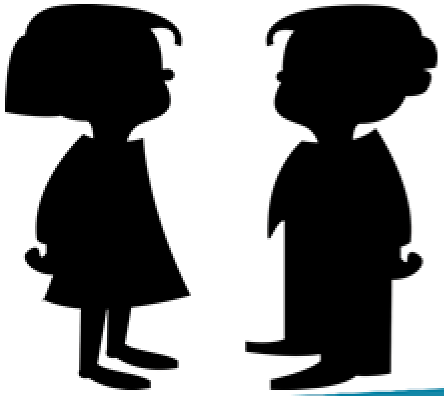

Cultúr agus Timpeallacht Teanga a Chruthú

- Timpeallacht Fhisiciúil
- Cultúr Ranga
- Deiseanna Cainte

Ar Bhonn ...

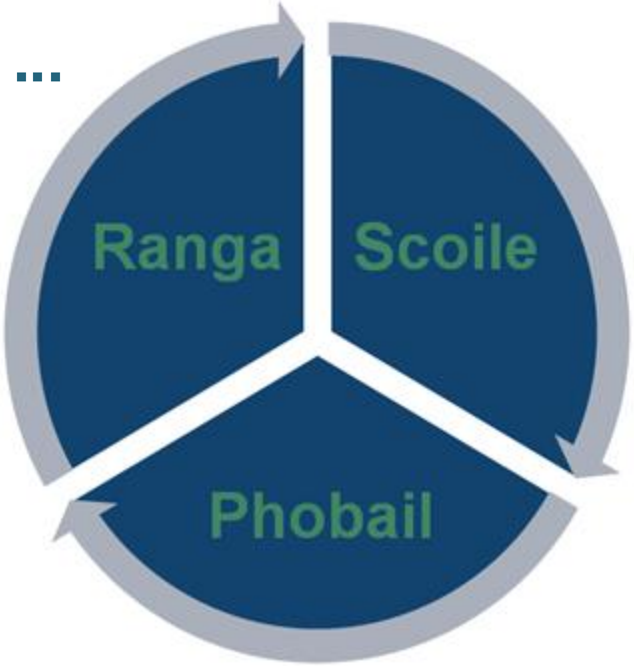

Monalógach V Dialógach

Bíonn seomraí ranga **monalógacha** faoi mhórthionchar ag caint an mhúinteora. Is iad aithris agus ceistiúchán dúnta na saintréithe a bhaineann le teagasc monalógach.

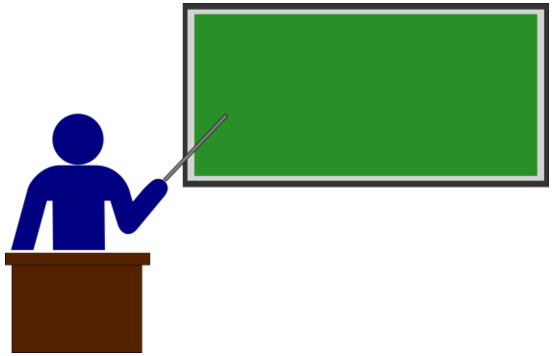

Leis an teagasc **dialógach** leagtar béim ar an gcomhrá mar a n-éiríonn le daltaí a bheith ag réasúnaíocht, ag plé, ag argóint, ag míniú agus ag freagairt, chun a bhforbairt ar smaointeoireacht ardoird agus a líofacht a fhorbairt.

Seomra Ranga

An Ghaeilge

Éireoidh níos fearr leis na páistí ina gcuid ábhar eile scoile trí Ghaeilge má tá Gaeilge mhaith acu agus chuige sin beidh sé ina chabhair mhór dá gcuid Gaeilge má labhraíonn siad í go nádúrtha agus go sóisialta.

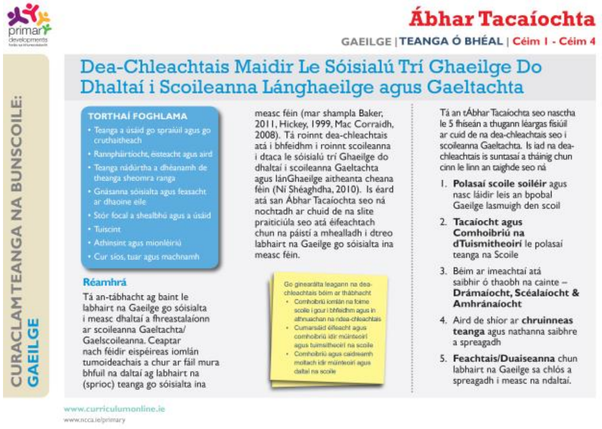

Ábhar Tacaíochta

GAEILGE | TEANGA Ó BHÉAL | Céim 1 - Céim 4

CURACLAM TEANGA NA BUNSCOILE: GAEILGE

Dea-Chleachtais Maidir Le Sóisialú Trí Ghaeilge Do Dhaltaí i Scoileanna Lánghaeilge agus Gaeltachta

TORTHAÍ FOGHLAMA
- Teanga a úsáid go spraíúil agus go cruthaitheach
- Rannphairtíocht, éisteacht agus aird
- Teanga nádúrtha a dhéanamh de theanga sheomra ranga
- Gnásanna sóisialta agus feasacht ar dhaoine eile
- Stór focal a shealbhú agus a úsáid
- Tuiscint
- Athinsint agus mionléiriú
- Cur síos, tuar agus machnamh

Réamhrá

Tá an-tábhacht ag baint le labhairt na Gaeilge go sóisialta i measc dhaltaí a fhreastalaíonn ar scoileanna Gaeltachta/ Gaelscoileanna. Ceaptar nach féidir eispéireas iomlán tumoideachais a chur ar fáil mura bhfuil na daltaí ag labhairt na (sprioc) teanga go sóisialta ina measc féin (mar shampla Baker, 2011, Hickey, 1999, Mac Corraidh, 2008). Tá roinnt dea-chleachtais atá i bhfeidhm i roinnt scoileanna i dtaca le sóisialú trí Ghaeilge do dhaltaí i scoileanna Gaeltachta agus lánGhaeilge aitheanta cheana féin (Ní Shéaghdha, 2010). Is éard atá san Ábhar Tacaíochta seo ná nochtadh ar chuid de na slite praiticiúla seo atá éifeachtach chun na páistí a mhealladh i dtreo labhairt na Gaeilge go sóisialta ina measc féin.

Go ginearálta leagann na dea-chleachtais béim ar thábhacht
- Comhoibriú iomlán na foirne scoile i gcur i bhfeidhm agus in athnuachan na ndea-chleachtais
- Cumarsáid éifeacht agus comhoibriú idir múinteoirí agus tuismitheoirí na scoile
- Comhoibriú agus caidreamh moltach idir múinteoirí agus daltaí na scoile

Tá an tÁbhar Tacaíochta seo nasctha le 5 fhiseán a thugann léargas fisiúil ar cuid de na dea-chleachtais seo i scoileanna Gaeltachta. Is iad na dea-chleachtais is suntasaí a tháinig chun cinn le linn an taighde seo ná

1. **Polasaí scoile soiléir** agus nasc láidir leis an bpobal Gaeilge lasmuigh den scoil
2. **Tacaíocht agus Comhoibriú na dTuismitheoirí** le polasaí teanga na Scoile
3. Béim ar imeachtaí atá saibhir ó thaobh na cainte – **Drámaíocht, Scéalaíocht & Amhránaíocht**
4. Aird de shíor ar **chruinneas teanga** agus nathanna saibhre a spreagadh
5. **Feachtais/Duaiseanna** chun labhairt na Gaeilge sa chlós a spreagadh i measc na ndaltaí.

www.curriculumonline.ie
www.ncca.ie/primary

Gaeilge ó bhéal

*“Tá **líofacht** acu gan dabht ach* **Gaeilge líofa lofa** *a thugaimid uirthi go minic! Is cinnte go bhfuil **easpa cruinnis** ann agus bíonn **struchtúir an Bhéarla** le cluinstin go láidir ina gcuid Gaeilge.”*

Aoife (múinteoir)

Ó Duibhir, 2010

An Ghaeilge a chur chun cinn mar Theanga Chaidrimh na Scoile

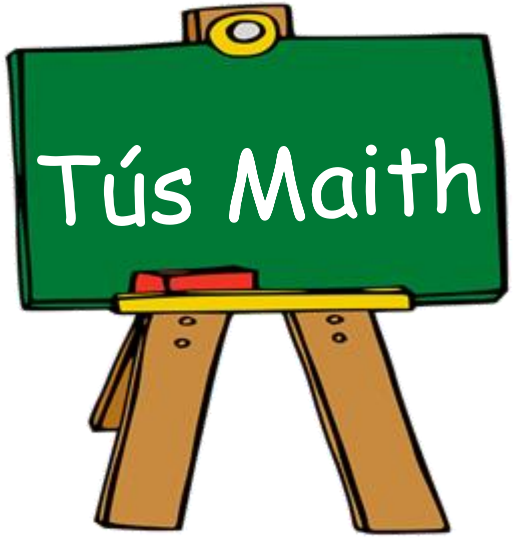

Curaclam Teanga na Bunscoile

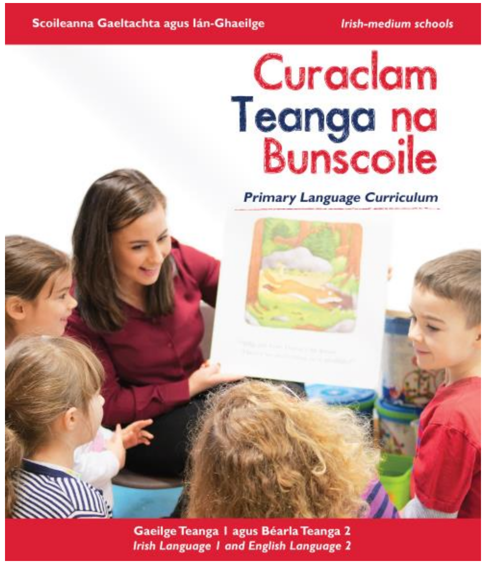

“Pleanáil a dhéanamh i gcomhréir le ***riachtanais, buanna agus spéiseanna na leanaí*** *ina seomra ranga”*

Ciorclán 45/2019

Ceisteanna chun tacú le múinteoirí machnamh a dhéanamh ar a n-ullmhúchán don teagasc agus don fhoghlaim

1. Conas a bhailím agus a úsáidim faisnéis faoin páiste/faoi na páistí, faoina réamhfhoghlaim, faoin dul chun cinn go dtí seo, riachtanais, réimsí spéise agus fiosracht?
2. An bhfuil na gníomhaíochtaí ullmhúcháin a dtugaim fúthu ina thacaíocht úsáideach, fheidhmiúil agus phraiticiúil don teagasc agus don fhoghlaim?
3. Conas a roghnaíodh nó a cuireadh na cuir chuige teagaisc a úsáidim in oiriúint chun freastal ar riachtanais, réimsí spéise agus cumais gach linbh?

Curaclam Teanga na Bunscoile

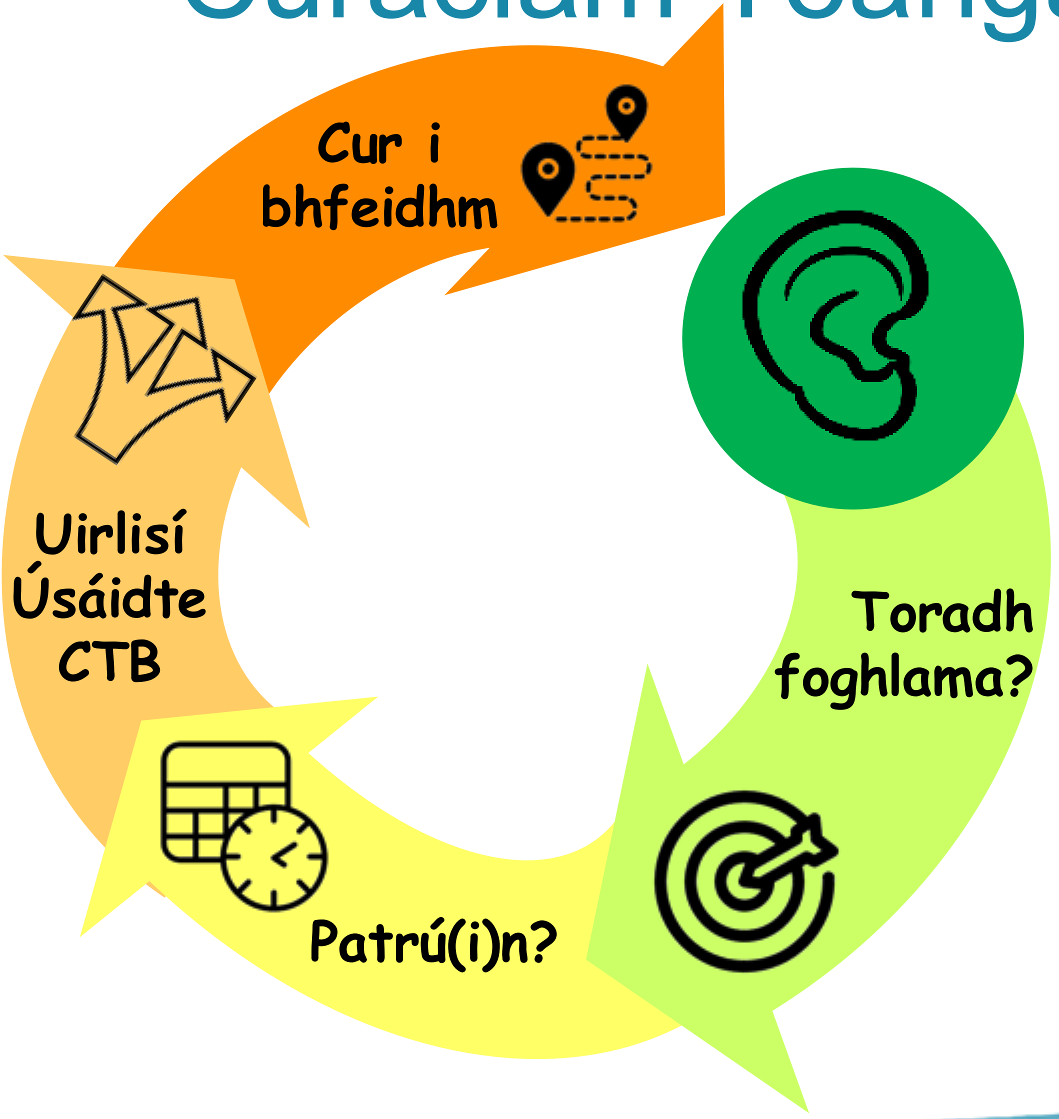

Tús Maith

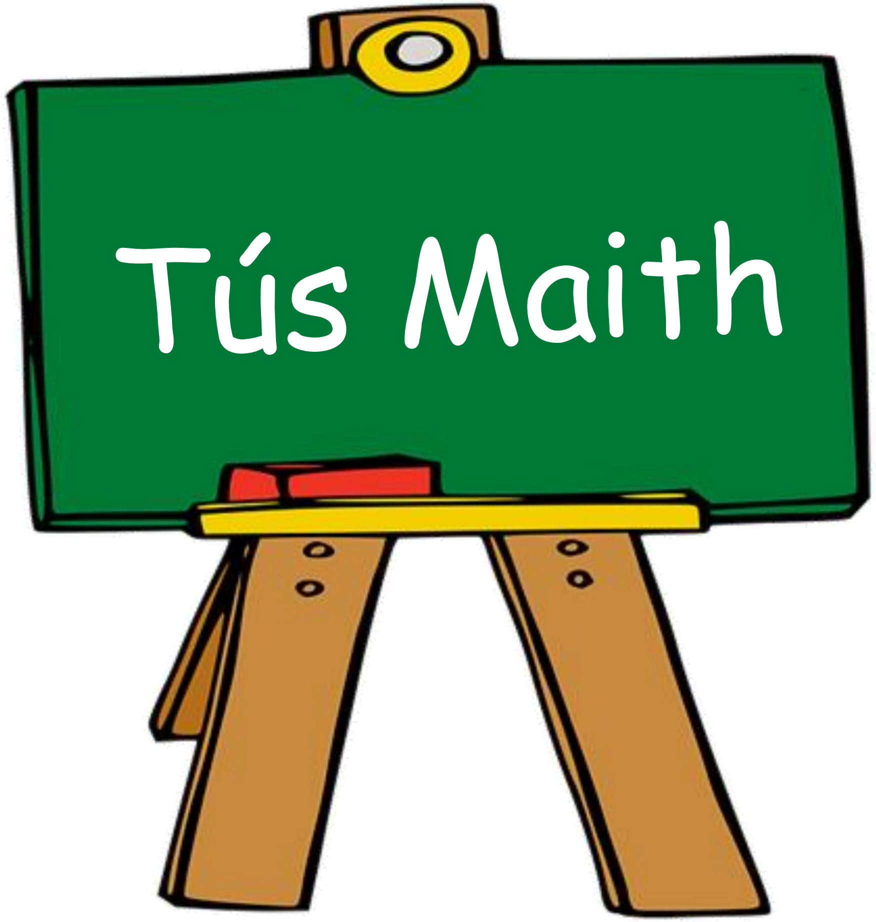

Tús maith leath na hoibre

Frásaí, nathanna agus abairtí **a roghnú** don cheacht Gaeilge a chuirfidh ar chumas na leanaí:

- **gnásanna a tharlaíonn go rialta** ar scoil a chur i gcrích trí Ghaeilge
- **rudaí a bhfuil spéis acu iontu a rá as Gaeilge**

Ullmhaigh ionas

- **go n-úsáidfear** an Ghaeilge a fhoghlaimítear
- **go gceanglófar** frásaí nua lena bhfuil ar eolas cheana
- **gur foghlaim charnach** a bheidh ann

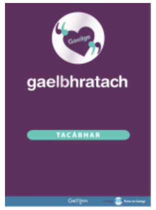

Ceart go leor. Fan go fóill. Brostaigh.
Ar aghaidh leat. Go raibh maith agat.
Fáilte romhat. Gabh mo leithscéal.
An bhfuil sibh réidh/ullamh? Tá/Níl
Tá brón orm. An bhfuil tú ceart go leor?
Is féidir liom. Ní féidir liom. An féidir leat ….?
Ar fheabhas. Go hiontach. Go breá. Maith sibh. Tá sé sin go maith. Maith thú.
Go deas. Go maith. Tá tú an-mhaith.

Dia duit. Dia daoibh. Dia is Muire duit.
Dia is Muire duit/daoibh.
Tá fáilte romhat. Tar isteach. Conas atá tú?
Is mise Seán. Seo í Máire. Cé tusa?
Slán anois. Slán go fóill.
Slán agus go raibh maith agat.
Lá breithe sona duit. Go maire tú do bhróga nua. Comhghairdeas. Tá brón orm.
A Mhúinteoir. A Mháire.
Tar anseo. Gabh i leith. Gabh mo leithscéal.
Is liomsa é sin. Ní leat, is liomsa é.
Ní liomsa é. Tá mo chótasa gorm.

Tús maith leath na hoibre

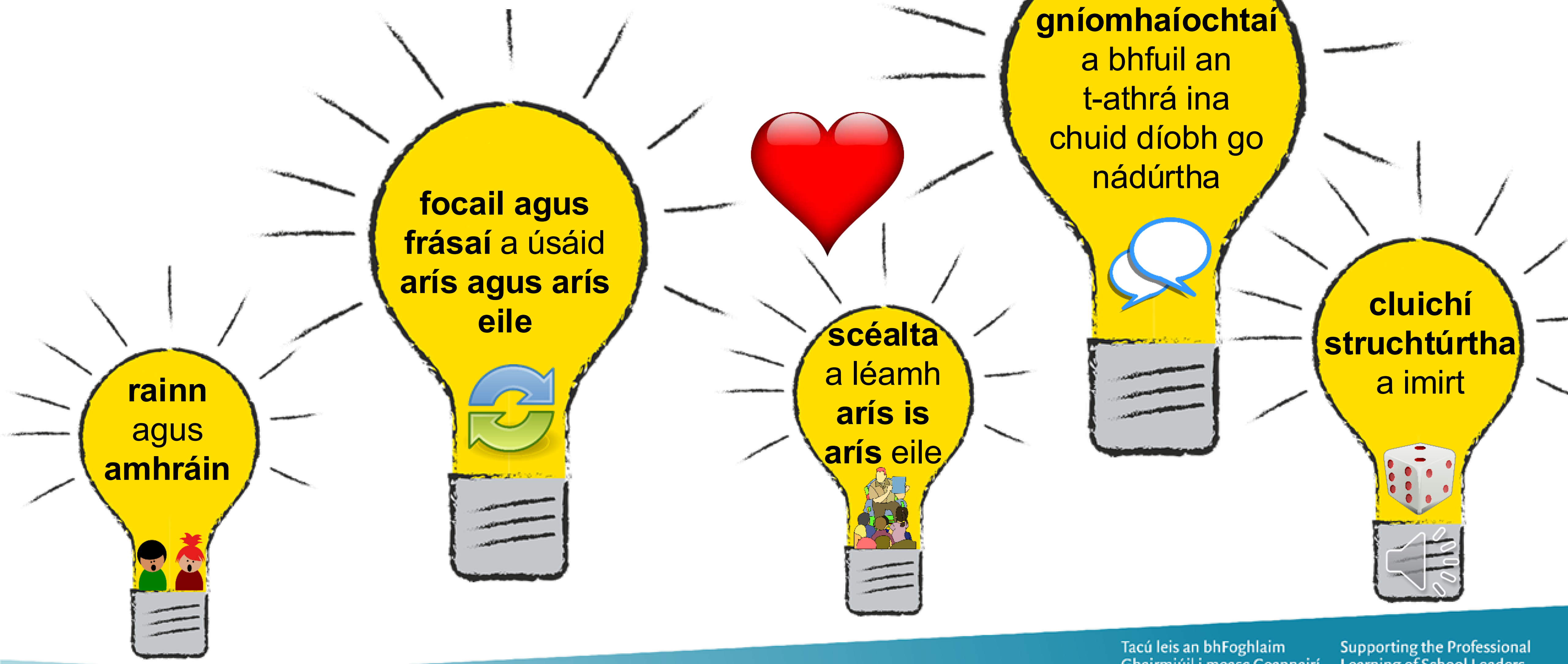

Amhránaíocht

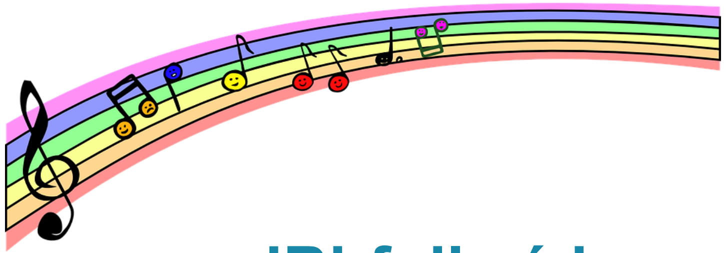

	Torthaí Foghlama don Teanga ó Bhéal (T1)	
Gné	**Uimhir agus Lipéad**	**Céim 1:** Naíonáin shóisearacha agus naíonáin shinsearacha Trí eispéiris chuí foghlama spraíúla ba cheart go mbeadh páistí in ann
Fiosrú agus úsáid	7. Iarratais, ceisteanna agus idirghníomhuithe	Ceisteanna a chur agus freagraí a thabhairt i nGaeilge agus i mBéarla de réir mar is gá, chun cabhair a lorg, teacht ar eolas agus ar thuiscint, agus chun smaointeoireacht a shoiléiriú agus a leathnú. LO7, SI+2

’Bhfuil sé in am lóin, in am lóin, in am lóin?
‘Bhfuil sé in am lóin?
Níl go fóill.

‘Bhfuil sé in am lóin,
in am lóin, in am lóin?
‘Bhfuil sé in am lóin?
Tá, a stór.

Deirdre Uí Ghrádaigh

Gaeilge sa Chlós

Oide

Tá Teidí ag Siúl

Tá teidí ag siúl,
Tá teidí ag siúl,
Hé hó mo Dhaidí ó,
Tá teidí ag siúl.

Thit teidí bocht,
Thit teidí bocht,
Hé hó mo Dhaidí ó,
Thit teidí bocht.

Tá teidí ag caoineadh,
Tá teidí ag caoineadh,
Hé hó mo Dhaidí ó,
Tá teidí ag caoineadh.

Ach tá teidí ceart go leor,
Tá teidí ceart go leor,
Hé hó mo Dhaidí ó,
Tá teidí ceart go leor.

Torthaí Foghlama don Teanga ó Bhéal (T1)

Gné	Uimhir agus Lipéad	Céim 1: Naíonáin shóisearacha agus naíonáin shinsearacha Trí eispéiris chuí foghlama spraíúla ba cheart go mbeadh páistí in ann	Céim 2: Rang 1 agus Rang 2 Trí eispéiris chuí foghlama tarraingtí ba cheart go mbeadh páistí in ann
Fiosrú agus úsáid	12. Cur síos, tuar agus machnamh	Cur síos a dhéanamh ar ghníomhartha, imeachtaí agus próisis a bhaineann le fíor-chomhthéacsanna agus le comhthéacsanna samhlaíocha, iad a thuar agus machnamh a dhéanamh orthu. LO12, SI+2	

Teidí Tinn

Teidí beag álainn, teidí beag buí,
Thit sé sa pháirc/sa chlós agus tá sé an-tinn;
Tá sé ina leaba bheag, **tá sé ina luí**,
Teidí beag álainn, teidí beag buí.

Ghortaigh sé a cheann agus
ghortaigh sé a shúil,
Ghortaigh sé a lámha,
ghortaigh sé a ghlúin:
Tá sé ina leaba bheag, tá sé ina luí,
Teidí beag álainn, teidí beag buí.

Gaeilge sa Chlós

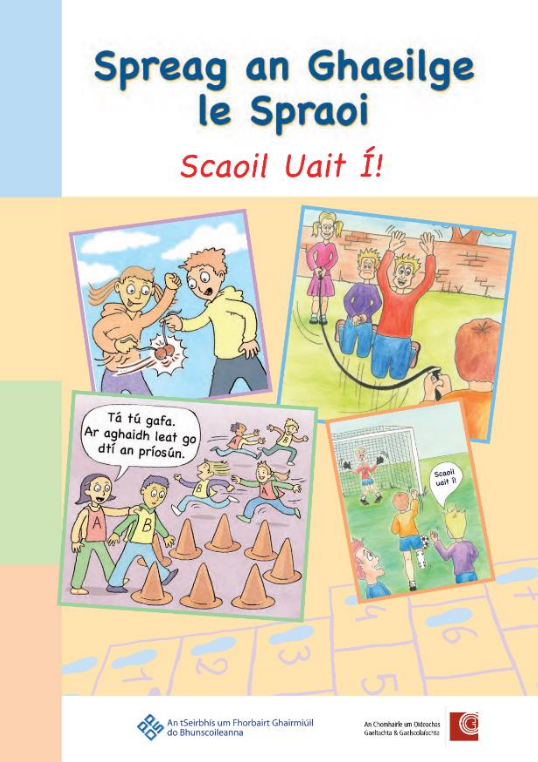

Rang	Cluichí	Feidhmeanna Teanga	Eiseamláirí
Rang 1 agus 2	Aimsigh agus folaigh	Magadh faoi dhuine Maíomh	Téigí i bhfolach. Déanfaidh mé comhaireamh go dtí a 10 Táim ag teacht. Cá bhfuil sibh? An bhfuil sibh réidh? An bhfuil sibh réidh, tá nó níl? Aimsithe! Tá buaite agam/againn. Sinne na buaiteoirí!

Clár	Lch.
Cuid 1: Cluichí Clóis: Ceachtanna	7
Cuid 2: Cluichí Clóis: Sealbhú na Teanga	35
Cuid 3: Cruinneas na Cainte	89
Cuid 4: Spreagadh na Cainte	127
Cuid 5: Cluichí Clóis – Moltaí	146

Cuid 2

Ábhar agus Feidhm Teanga	Naíonáin	Ranganna 1&2	Ranganna 3&4	Ranganna 5&6
Iarratais Dul i gcion ar dhuine: iarraidh ar dhuine rud éigin a dhéanamh nó éileamh ar dhuine rud éigin a dhéanamh.	Ceangail m'iallacha, le do thoil. An bhfuil cead agam mo chóta a fháil/seasamh sa líne? An bhfuilimid ag dul amach sa chlós? Ar bhuail an clog? Oscail/Dún ________, le do thoil. Tá cabhair uaim. Go raibh maith agat. *Dul siar ar fhoclóir na Naíonán Sóisir* An imreoidh tú liomsa? Cá bhfuil tú i bhfolach? Brostaigh ort nó beidh tú gafa! Imigh leat! Bailigh leat! Ba mhaith liom cluiche ________ a imirt. Ná tabhair aon aird air/uirthi. Tá sé/sí chun tosaigh/deiridh. Táimse chun tosaigh sa líne. Táimse ar chúl. Táimse i lár baill.	An bhfuil cead agam súgradh ar an bhféar/breis ama a fháil? Ar mhaith leat súgradh liom? An mbeidh cead againn an lón beag a chríochnú nuair a rachaimid isteach? An mbainfidh tú an craiceann den bhanana? An bhfuil an cloigín buailte? An bhfuil cead agam bheith chun tosaigh? An bhfuil cead agam an liathróid a fháil? An féidir linn rince/canadh duit? *Dul siar ar fhoclóir Rang 1* An bhfuil cead agam súgradh ar an bhféar? An bhfuil cead againn breis ama a fháil? An mbeidh cead againn an lón a chríochnú nuair a rachaimid isteach? An bhfuil cead agam bheith chun tosaigh? An bhfuil cead againn dul suas go dtí an clós?	An malartóidh tú liomsa? An roinnfidh tú liom? An imreoidh tú cluiche tóraíochta? An bhfuil an t-am istigh? Teastaíonn ón múinteoir labhairt le.. *Dul siar ar fhoclóir Rang 2* An malartóidh tú liomsa? An imreoidh tú liom? An bhfuil an t-am istigh? Beir air. An féidir liom é a thógáil arís? Tóg arís é! Isteach sa bhosca. Buail é. Buail amach go hard/go láidir é. Ná buail fós é. Déan balla. *Dul siar ar fhoclóir Rang 3* An roinnfidh tú liom? Teastaíonn ón múinteoir labhairt le ________. Téigh isteach! Cad é an scór? Cé atá ag buachan? Fanaigí siar. Iarr ar ________ é a thógáil. Fan le ________ An féidir linne an corn a thógáil?	An bhféadfainn mo chóta a fháil/dul go dtí an leithreas/súgradh/imirt libh? Ar buaileadh an clog cheana féin? Cén fad atá fágtha? Cén t-am is gá dúinn an bainne a dháileadh? Tá fuílleach fágtha. *Dul siar ar fhoclóir Rang 4* Ar buaileadh an clog cheana féin? Cén fad atá fágtha? Tá fuílleach fágtha. *Dul siar ar fhoclóir Rang 5* An bhféadfainn mo chóta a fháil? An bhféadfainn dul go dtí an leithreas? An bhféadfainn súgradh/imirt libh? Cén t-am is gá dúinn an bainne a dháileadh?

Oide

Gaeilge sa Chlós

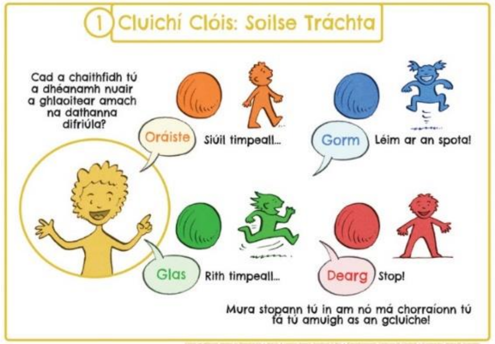

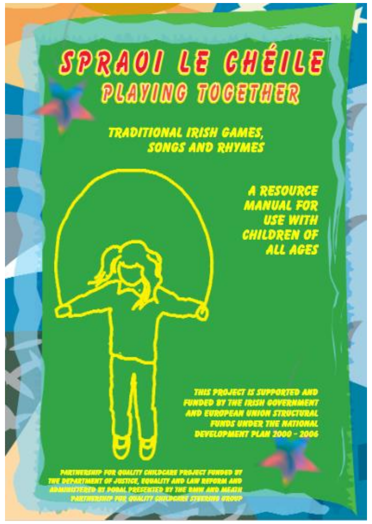

Samplaí Dea-Chleachtais Eile

padlet

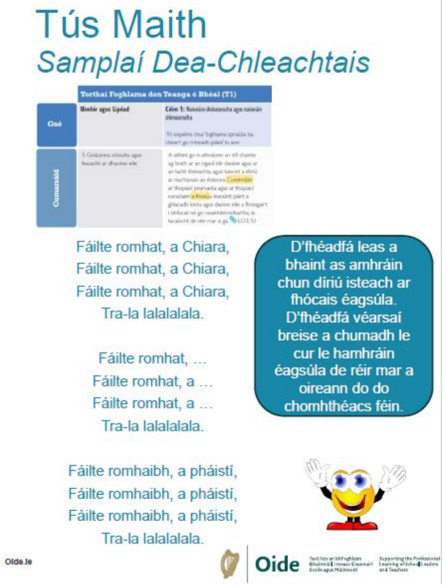

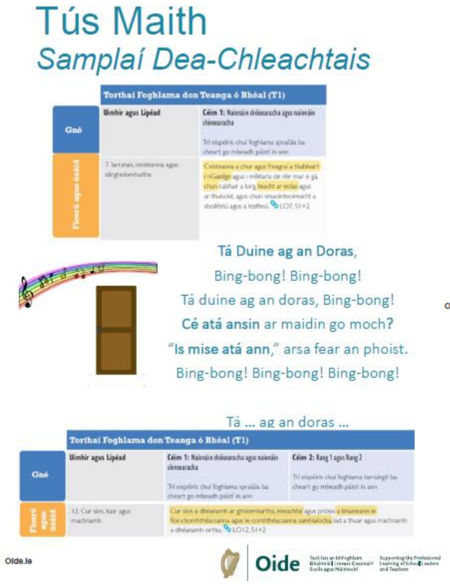

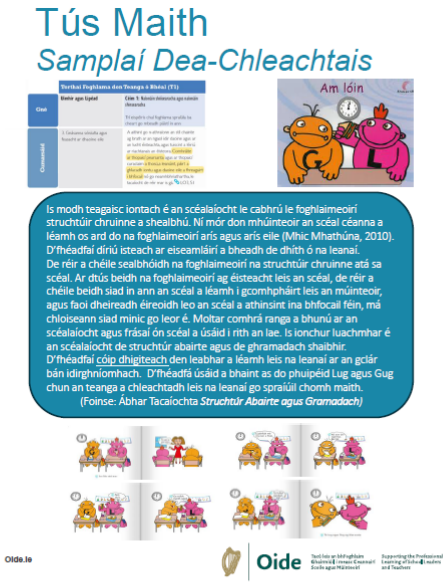

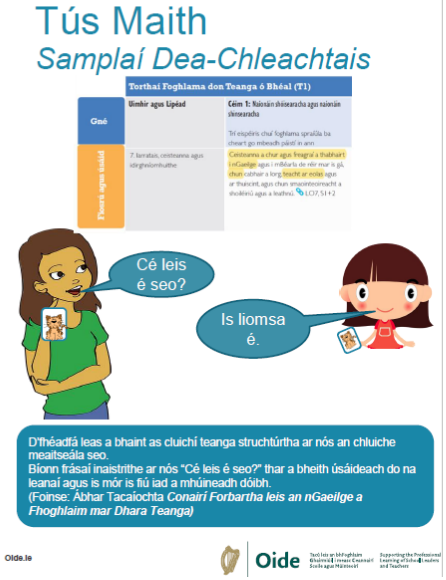

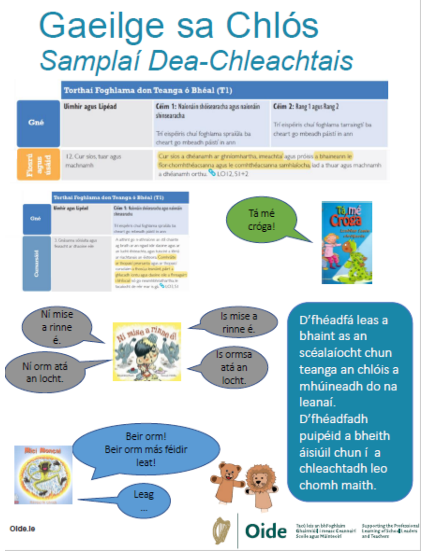

Cruinneas

Easpa Cruinnis

Ábhar Tacaíochta

GAEILGE | TEANGA Ó BHÉAL | Céim 1 - Céim 4

CURACLAM TEANGA NA BUNSCOILE: GAEILGE

Struchtúr Abairte agus Gramadach

TORTHAÍ FOGHLAMA
- Struchtúr Abairte agus Gramadach

Cruinneas na Teanga sa scoil Lán-Ghaeilge

Moltar aird a dhíriú ar bhrí agus ar fhoirm na teanga mar bhunphrionsabal de mhúineadh éifeachtach teanga (Ellis, 2005). Ní mór go mbeadh deis ag foghlaimeoirí óga ar theanga a fhoghlaim trí ghníomhaíochtaí cumarsáide mar aon le ceachtanna struchtúrtha teanga (Harris & Ó Duibhir, 2011). Foghlaimíonn foghlaimeoirí lán-Ghaeilge go leor Gaeilge ó bheith tumtha sa teanga. Cuireann an córas tumoideachais brú ar fhoghlaimeoirí cumarsáid a dhéanamh go tapa, áfach, agus is minic nach mbíonn neart ama ag foghlaimeoirí le próiseáil a dhéanamh ar struchtúir na teanga. Toisc go mbíonn foghlaimeoirí tumoideachais ag plé le foghlaimeoirí eile a bhfuil teanga mhíchruinn acu i rith an lae, is minic nach dtugann siad an struchtúr cruinn faoi deara in ionchur teanga an mhúinteora. Úsáideann foghlaimeoirí tumoideachais cód-mheascadh, is é sin go gcuireann siad comhréir na máthairtheanga i bhfeidhm agus iad ag labhairt na tumtheanga. Má úsáideann foghlaimeoirí struchtúir mhí-chruinne go rialta, tar éis tamaill reonn na struchtúir mhíchruinne in inchinn na bhfoghlaimeoirí. Nuair a bhíonn sprioc na cumarsáide bainte amach ag

foghlaimeoirí tumoideachais bíonn spreagadh uathu le teanga níos cruinne a úsáid. Ní mór aird na bhfoghlaimeoirí a dhíriú ar fhoirm na teanga sa bhunscoil lán-Ghaeilge le cabhrú leo struchtúir chruinne a **thabhairt faoi deara** agus a shealbhú go cruinn ó na luathbhlianta ar aghaidh.

www.curriculumonline.ie
www.ncca.ie/primary

1

brú cumarsáide

foghlaimeoirí ag plé le foghlaimeoirí eile

comhréir na máthairtheanga

Má úsáideann foghlaimeoirí struchtúir mhíchruinne go rialta, tar éis tamaill reonn na struchtúir mhíchruinne in inchinn na bhfoghlaimeoirí.

Curaclam Teanga na Bunscoile

	Torthaí Foghlama don Teanga ó Bhéal (T1)				
Gné	**Uimhir agus Lipéad**	**Céim 1:** Naíonáin shóisearacha agus naíonáin shinsearacha Trí eispéiris chuí foghlama spraíúla ba cheart go mbeadh páistí in ann	**Céim 2:** Rang 1 agus Rang 2 Trí eispéiris chuí foghlama tarraingtí ba cheart go mbeadh páistí in ann	**Céim 3:** Rang 3 agus Rang 4 Trí eispéiris chuí foghlama tarraingtí ba cheart go mbeadh páistí in ann	**Céim 4:** Rang 5 agus Rang 6 Trí eispéiris chuí foghlama tarraingtí ba cheart go mbeadh páistí in ann
Tuiscint	4. Struchtúr abairte agus gramadach	Úsáid a bhaint as abairtí sothuigthe a éiríonn níos cuimsithí de réir a chéile, ina bhfuil an aimsir, ord na bhfocal agus struchtúr na habairte ceart, agus sainmhíniú cuía thabhairt, le tacaíocht de réir mar is gá. LO4, S1+2	Úsáid a bhaint as abairtí sothuigthe a éiríonn níos deacra de réir a chéile, ina bhfuil ord na bhfocal agus struchtúr na habairte ceart, agus úsáid a bhaint as nascfhocail, comhabairtí agus abairtí casta chun sainmhíniú cuí a thabhairt. LO4, S1+2	Éagsúlacht a léiriú i bhfad agus i bhfoirm abairtí, bogadh go réidh idir réimse abairtí, idir shimplí, chomhshuite agus chasta, de réir mar a oireann don lucht éisteachta, don fheidhm agus don teanga atá á labhairt. Úsáid chuí na gramadaí a léiriú agus difríochtaí idir struchtúr abairte agus struchtúr gramadaí a aithint i dteangacha agus i gcanúintí éagsúla.. LO4, S3+4	

Stop → Smaoinigh → Scríobh

Cad a dhéanann tú má chloiseann tú Gaeilge mhíchruinn á labhairt ag na leanaí i do scoil?

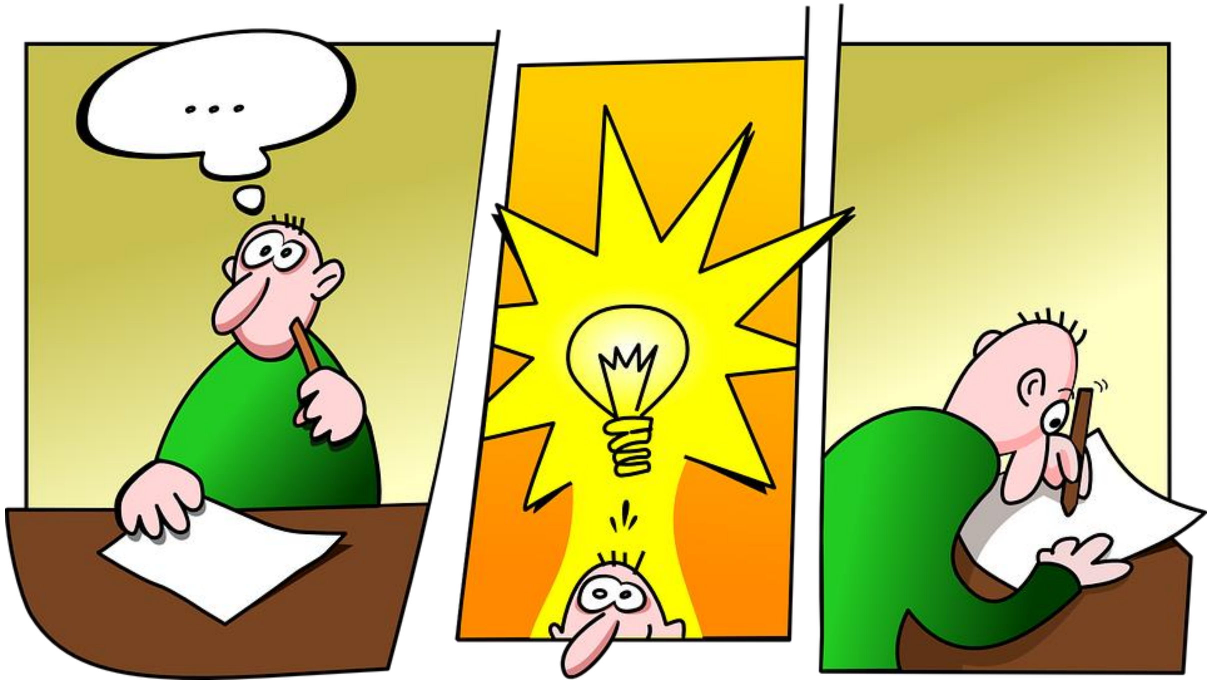

Botúin Choitianta

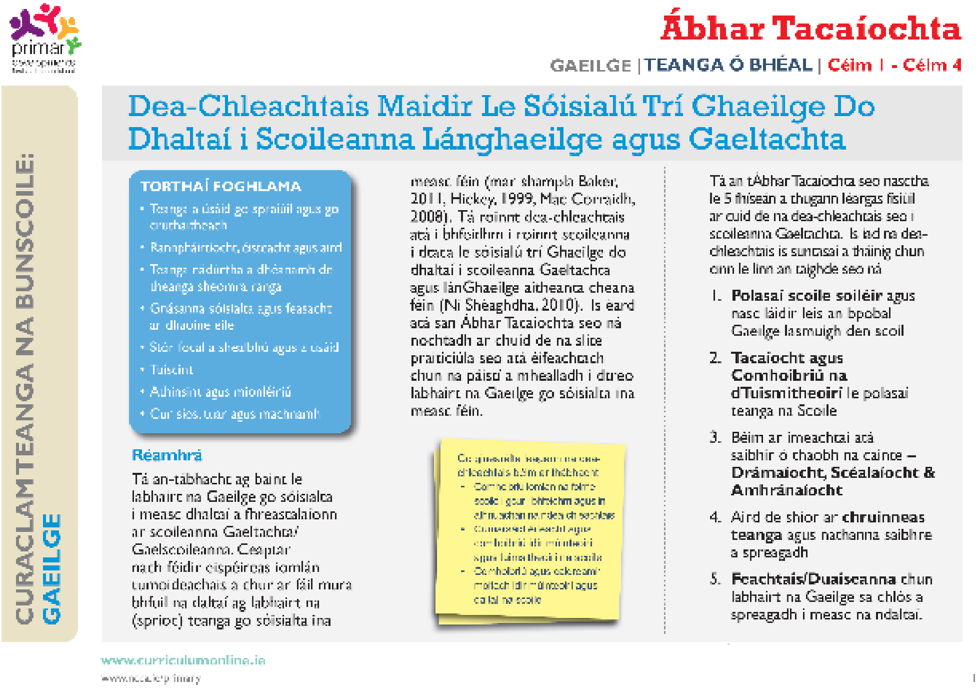
Ábhar Tacaíochta

GAEILGE | TEANGA Ó BHÉAL | Céim 1 - Céim 4

CURACLAM TEANGA NA BUNSCOILE: GAEILGE

Dea-Chleachtais Maidir Le Sóisialú Trí Ghaeilge Do Dhaltaí i Scoileanna Lánghaeilge agus Gaeltachta

TORTHAÍ FOGHLAMA

- Teanga a úsáid go spraíúil agus go cruthaitheach
- Rannpháirtíocht, éisteacht agus aird
- Teanga nádúrtha a dhéanamh de theanga sheomra ranga
- Gnásanna sóisialta agus feasacht ar dhaoine eile
- Stór focal a shealbhú agus a úsáid
- Tuiscint
- Athinsint agus mionléiriú
- Cur síos, tuar agus machnamh

Réamhrá

Tá an-tábhacht ag baint le labhairt na Gaeilge go sóisialta i measc dhaltaí a fhreastalaíonn ar scoileanna Gaeltachta/Gaelscoileanna. Ceaptar nach féidir eispéireas iomlán tumoideachais a chur ar fáil mura bhfuil na daltaí ag labhairt na (sprioc) teanga go sóisialta ina measc féin (mar shampla Baker, 2011, Hickey, 1999, Mac Corraidh, 2008). Tá roinnt dea-chleachtais atá i bhfeidhm i roinnt scoileanna i dtaca le sóisialú trí Ghaeilge do dhaltaí i scoileanna Gaeltachta agus lánGhaeilge aitheanta cheana féin (Ní Shéaghdha, 2010). Is éard atá san Ábhar Tacaíochta seo ná nochtadh ar chuid de na slite praiticiúla seo atá éifeachtach chun na páistí a mhealladh i dtreo labhairt na Gaeilge go sóisialta ina measc féin.

Tá an tÁbhar Tacaíochta seo nasctha le 5 fhíseán a thugann léargas físiúil ar cuid de na dea-chleachtais seo i scoileanna Gaeltachta. Is iad na dea-chleachtais is suntasaí a tháinig chun cinn le linn an taighde seo ná

1. **Polasaí scoile soiléir** agus nasc láidir leis an bpobal Gaeilge lasmuigh den scoil
2. **Tacaíocht agus Comhoibriú na dTuismitheoirí** le polasaí teanga na Scoile
3. Béim ar imeachtaí atá saibhir ó thaobh na cainte – **Drámaíocht, Scéalaíocht & Amhránaíocht**
4. Aird de shíor ar **chruinneas teanga** agus nathanna saibhre a spreagadh
5. **Feachtais/Duaiseanna** chun labhairt na Gaeilge sa chlós a spreagadh i measc na ndaltaí.

www.curriculumonline.ie

www.ncca.ie/primary

Nuair a chuirtear béim ar cheartú na bpríomhbhotún a dhéanann daltaí sa chaint i bhfoirm spraíúil sna ranganna agus lasmuigh dóibh, ceaptar go spreagann sé na daltaí i mbun cainte as Gaeilge.

Botúin Choitianta

Tá sé cara an-mhaith.

Chuaigh sé **a fheiceáil an cluiche**.

Chonaic mé **cúpla daoine** ann.

Ní mh**iste** liom dul ann.

Bhuail Pól **le mé**.

Is maith liom **ag** snámh.

Ar rug tú ar an liathróid?

Sea!

Botúin Choitianta

Mar sin tá ***Bhuail Pól liom.*** ceart agus tá ***Bhuail Pól le mé.*** mícheart.

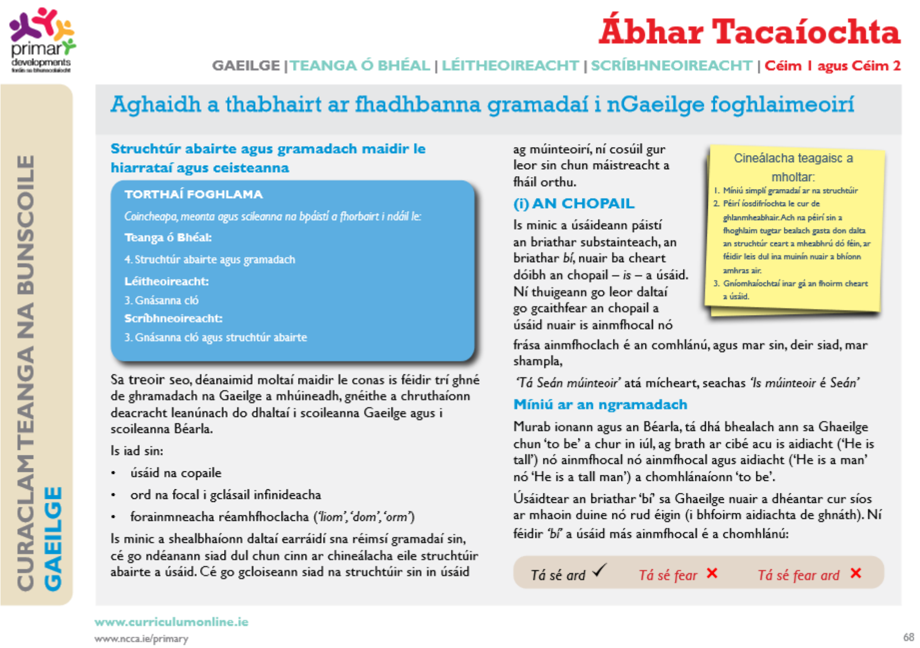

Ábhar Tacaíochta

GAEILGE | TEANGA Ó BHÉAL | LÉITHEOIREACHT | SCRÍBHNEOIREACHT | Céim 1 agus Céim 2

CURACLAM TEANGA NA BUNSCOILE GAEILGE

Aghaidh a thabhairt ar fhadhbanna gramadaí i nGaeilge foghlaimeoirí

Struchtúr abairte agus gramadach maidir le hiarrataí agus ceisteanna

TORTHAÍ FOGHLAMA

Coincheapa, meonta agus scileanna na bpáistí a fhorbairt i ndáil le:

Teanga ó Bhéal:

4. Struchtúr abairte agus gramadach

Léitheoireacht:

3. Gnásanna cló

Scríbhneoireacht:

3. Gnásanna cló agus struchtúr abairte

Sa treoir seo, déanaimid moltaí maidir le conas is féidir trí ghné de ghramadach na Gaeilge a mhúineadh, gnéithe a chruthaíonn deacracht leanúnach do dhaltaí i scoileanna Gaeilge agus i scoileanna Béarla.

Is iad sin:

- úsáid na copaile
- ord na focal i gclásail infinideacha
- forainmneacha réamhfhoclacha (*'liom', 'dom', 'orm'*)

Is minic a shealbhaíonn daltaí earráidí sna réimsí gramadaí sin, cé go ndéanann siad dul chun cinn ar chineálacha eile struchtúir abairte a úsáid. Cé go gcloiseann siad na struchtúir sin in úsáid ag múinteoirí, ní cosúil gur leor sin chun máistreacht a fháil orthu.

(i) AN CHOPAIL

Is minic a úsáideann páistí an briathar substainteach, an briathar *bí*, nuair ba cheart dóibh an chopail – *is* – a úsáid. Ní thuigeann go leor daltaí go gcaithfear an chopail a úsáid nuair is ainmfhocal nó frása ainmfhoclach é an comhlánú, agus mar sin, deir siad, mar shampla,

'Tá Seán múinteoir' atá mícheart, seachas *'Is múinteoir é Seán'*

Cineálacha teagaisc a mholtar:

1. Míniú simplí gramadaí ar na struchtúir
2. Péirí íosdifríochta le cur de ghlanmheabhair. Ach na péirí sin a fhoghlaim tugtar bealach gasta don dalta an struchtúr ceart a mheabhrú dó féin, ar féidir leis dul ina muinín nuair a bhíonn amhras air.
3. Gníomhaíochtaí inar gá an fhoirm cheart a úsáid.

Míniú ar an ngramadach

Murab ionann agus an Béarla, tá dhá bhealach ann sa Ghaeilge chun 'to be' a chur in iúl, ag brath ar cibé acu is aidiacht ('He is tall') nó ainmfhocal nó ainmfhocal agus aidiacht ('He is a man' nó 'He is a tall man') a chomhlánaíonn 'to be'.

Úsáidtear an briathar 'bí' sa Ghaeilge nuair a dhéantar cur síos ar mhaoin duine nó rud éigin (i bhfoirm aidiachta de ghnáth). Ní féidir *'bí'* a úsáid más ainmfhocal é a chomhlánú:

Tá sé ard ✓ *Tá sé fear* ✗ *Tá sé fear ard* ✗

www.curriculumonline.ie
www.ncca.ie/primary

68

Cineálacha teagaisc a mholtar:

1. Míniú ar an ngramadach

Botúin Choitianta

Bhuail Pól **le mé**.

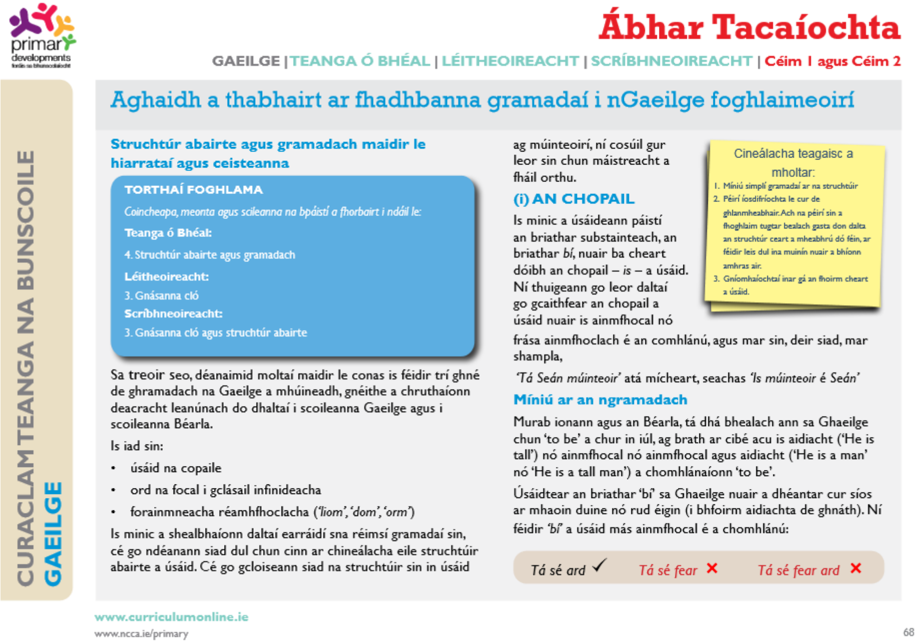

Ábhar Tacaíochta

GAEILGE | TEANGA Ó BHÉAL | LÉITHEOIREACHT | SCRÍBHNEOIREACHT | Céim 1 agus Céim 2

CURACLAM TEANGA NA BUNSCOILE
GAEILGE

Aghaidh a thabhairt ar fhadhbanna gramadaí i nGaeilge foghlaimeoirí

Struchtúr abairte agus gramadach maidir le hiarrataí agus ceisteanna

TORTHAÍ FOGHLAMA

Coincheapa, meonta agus scileanna na bpáistí a fhorbairt i ndáil le:

Teanga ó Bhéal:

4. Struchtúr abairte agus gramadach

Léitheoireacht:

3. Gnásanna cló

Scríbhneoireacht:

3. Gnásanna cló agus struchtúr abairte

Sa treoir seo, déanaimid moltaí maidir le conas is féidir trí ghné de ghramadach na Gaeilge a mhúineadh, gnéithe a chruthaíonn deacracht leanúnach do dhaltaí i scoileanna Gaeilge agus i scoileanna Béarla.

Is iad sin:

- úsáid na copaile
- ord na focal i gclásail infinideacha
- forainmneacha réamhfhoclacha (*'liom', 'dom', 'orm'*)

Is minic a shealbhaíonn daltaí earráidí sna réimsí gramadaí sin, cé go ndéanann siad dul chun cinn ar chineálacha eile struchtúir abairte a úsáid. Cé go gcloiseann siad na struchtúir sin in úsáid ag múinteoirí, ní cosúil gur leor sin chun máistreacht a fháil orthu.

(i) AN CHOPAIL

Is minic a úsáideann páistí an briathar substainteach, an briathar *bí*, nuair ba cheart dóibh an chopail – *is* – a úsáid. Ní thuigeann go leor daltaí go gcaithfear an chopail a úsáid nuair is ainmfhocal nó frása ainmfhoclach é an comhlánú, agus mar sin, deir siad, mar shampla,

'Tá Seán múinteoir' atá mícheart, seachas *'Is múinteoir é Seán'*

Cineálacha teagaisc a mholtar:

1. Míniú simplí gramadaí ar na struchtúir
2. Péirí íosdifríochta le cur de ghlanmheabhair. Ach na péirí sin a fhoghlaim tugtar bealach gasta don dalta an struchtúr ceart a mheabhrú dó féin, ar féidir leis dul ina muinín nuair a bhíonn amhras air.
3. Gníomhaíochtaí inar gá an fhoirm cheart a úsáid.

Míniú ar an ngramadach

Murab ionann agus an Béarla, tá dhá bhealach ann sa Ghaeilge chun 'to be' a chur in iúl, ag brath ar cibé acu is aidiacht ('He is tall') nó ainmfhocal nó ainmfhocal agus aidiacht ('He is a man' nó 'He is a tall man') a chomhlánaíonn 'to be'.

Úsáidtear an briathar 'bí' sa Ghaeilge nuair a dhéantar cur síos ar mhaoin duine nó rud éigin (i bhfoirm aidiachta de ghnáth). Ní féidir *'bí'* a úsáid más ainmfhocal é a chomhlánú:

Tá sé ard ✓ *Tá sé fear* ✗ *Tá sé fear ard* ✗

www.curriculumonline.ie
www.ncca.ie/primary

68

le Pól	leis
ar Mháire	uirthi
do sinn/ muid	dúinn
chuig mé	chugam

Cineálacha teagaisc a mholtar:

1. Míniú ar an ngramadach
2. Péirí íosdifríochta le cur de ghlanmheabhair

Botúin Choitianta

Bhuail Pól **le** **mé**.

Oide

Ábhar Tacaíochta

GAEILGE | TEANGA Ó BHÉAL | LÉITHEOIREACHT | SCRÍBHNEOIREACHT | Céim 1 agus Céim 2

CURACLAM TEANGA NA BUNSCOILE
GAEILGE

Aghaidh a thabhairt ar fhadhbanna gramadaí i nGaeilge foghlaimeoirí

Struchtúr abairte agus gramadach maidir le hiarrataí agus ceisteanna

TORTHAÍ FOGHLAMA

Coincheapa, meonta agus scileanna na bpáistí a fhorbairt i ndáil le:

Teanga ó Bhéal:

4. Struchtúr abairte agus gramadach

Léitheoireacht:

3. Gnásanna cló

Scríbhneoireacht:

3. Gnásanna cló agus struchtúr abairte

Sa treoir seo, déanaimid moltaí maidir le conas is féidir trí ghné de ghramadach na Gaeilge a mhúineadh, gnéithe a chruthaíonn deacracht leanúnach do dhaltaí i scoileanna Gaeilge agus i scoileanna Béarla.

Is iad sin:

- úsáid na copaile
- ord na focal i gclásail infinideacha
- forainmneacha réamhfhoclacha (*'liom', 'dom', 'orm'*)

Is minic a shealbhaíonn daltaí earráidí sna réimsí gramadaí sin, cé go ndéanann siad dul chun cinn ar chineálacha eile struchtúir abairte a úsáid. Cé go gcloiseann siad na struchtúir sin in úsáid ag múinteoirí, ní cosúil gur leor sin chun máistreacht a fháil orthu.

(i) AN CHOPAIL

Is minic a úsáideann páistí an briathar substainteach, an briathar *bí*, nuair ba cheart dóibh an chopail – *is* – a úsáid. Ní thuigeann go leor daltaí go gcaithfear an chopail a úsáid nuair is ainmfhocal nó frása ainmfhoclach é an comhlánú, agus mar sin, deir siad, mar shampla,

'Tá Seán múinteoir' atá mícheart, seachas *'Is múinteoir é Seán'*

Cineálacha teagaisc a mholtar:

1. Míniú simplí gramadaí ar na struchtúir
2. Péirí íosdifríochta le cur de ghlanmheabhair. Ach na péirí sin a fhoghlaim tugtar bealach gasta don dalta an struchtúr ceart a mheabhrú dó féin, ar féidir leis dul ina muinín nuair a bhíonn amhras air.
3. Gníomhaíochtaí inar gá an fhoirm cheart a úsáid.

Míniú ar an ngramadach

Murab ionann agus an Béarla, tá dhá bhealach ann sa Ghaeilge chun 'to be' a chur in iúl, ag brath ar cibé acu is aidiacht ('He is tall') nó ainmfhocal nó ainmfhocal agus aidiacht ('He is a man' nó 'He is a tall man') a chomhlánaíonn 'to be'.

Úsáidtear an briathar 'bí' sa Ghaeilge nuair a dhéantar cur síos ar mhaoin duine nó rud éigin (i bhfoirm aidiachta de ghnáth). Ní féidir *'bí'* a úsáid más ainmfhocal é a chomhlánú:

Tá sé ard ✓ *Tá sé fear* ✗ *Tá sé fear ard* ✗

www.curriculumonline.ie
www.ncca.ie/primary

Cineálacha teagaisc a mholtar:

1. Míniú ar an ngramadach
2. Péirí íosdifríochta le cur de ghlanmheabhair
3. Gníomhaíochtaí inar gá an fhoirm cheart a úsáid

Míreanna Mearaí

réamhfhocal + forainm = forainm réamhfhoclach

(treoracha don chluiche ar fáil san Ábhar Tacaíochta)

Oide

Cleachtadh a dhéanann máistreacht

Séideán Sí

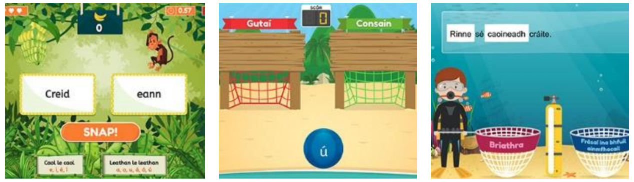

Snas ar Scéal!

Cad é an réamhfhocal atá de dhíth?

Cad é an réamhfhocal atá de dhíth?

teanglann.ie

focloir.ie

Oide

Prionta sa Timpeallacht

Ar rug tú ar an liathróid?

Sea!

Chonaic mé **cúpla daoine** ann.

Freagair an cheist leis an mbriathar sa cheist.

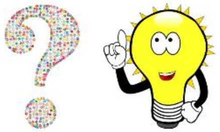

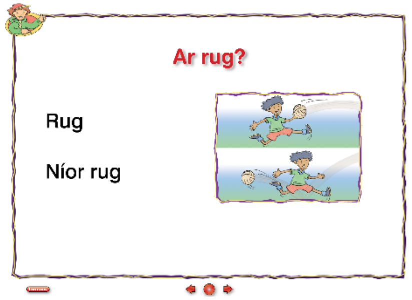

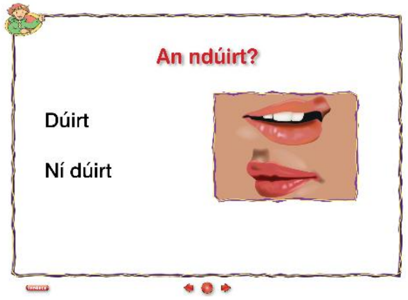

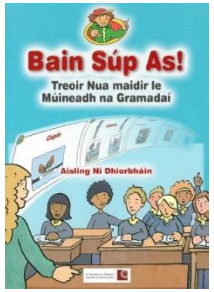

An Chomhairle um Oideachas Gaeltachta & Gaelscolaíochta

Póstaeir ar na Botúin is Coitianta

Póstaeir dírithe ar chruinneas Gaeilge, bunaithe ar na botúin is coitianta a dhéanann daltaí:

Teagasc Foirm-Dhírithe

Ábhar Tacaíochta

GAEILGE | TEANGA Ó BHÉAL | Céim 1 - Céim 4

CURACLAM TEANGA NA BUNSCOILE: GAEILGE

Struchtúr Abairte agus Gramadach

TORTHAÍ FOGHLAMA

- Struchtúr Abairte agus Gramadach

Cruinneas na Teanga sa scoil Lán-Ghaeilge

Moltar aird a dhíriú ar bhrí agus ar fhoirm na teanga mar bhunphrionsabal de mhúineadh éifeachtach teanga (Ellis, 2005). Ní mór go mbeadh deis ag foghlaimeoirí óga ar theanga a fhoghlaim trí ghníomhaíochtaí cumarsáide mar aon le ceachtanna struchtúrtha teanga (Harris & Ó Duibhir, 2011). Foghlaimíonn foghlaimeoirí lán-Ghaeilge go leor Gaeilge ó bheith tumtha sa teanga. Cuireann an córas tumoideachais brú ar fhoghlaimeoirí cumarsáid a dhéanamh go tapa, áfach, agus is minic nach mbíonn neart ama ag foghlaimeoirí le próiseáil a dhéanamh ar struchtúir na teanga. Toisc go mbíonn foghlaimeoirí tumoideachais ag plé le foghlaimeoirí eile a bhfuil teanga mhíchruinn acu i rith an lae, is minic nach dtugann siad an struchtúr cruinn faoi deara in ionchur teanga an mhúinteora. Úsáideann foghlaimeoirí tumoideachais cód-mheascadh, is é sin go gcuireann siad comhréir na máthairtheanga i bhfeidhm agus iad ag labhairt na tumtheanga. Má úsáideann foghlaimeoirí struchtúir mhí-chruinne go rialta, tar éis tamaill reoann na struchtúir mhíchruinne in inchinn na bhfoghlaimeoirí. Nuair a bhíonn sprioc na cumarsáide bainte amach ag foghlaimeoirí tumoideachais bíonn spreagadh uathu le teanga níos cruinne a úsáid. Ní mór aird na bhfoghlaimeoirí a dhíriú ar fhoirm na teanga sa bhunscoil lán-Ghaeilge le cabhrú leo struchtúir chruinne a **thabhairt faoi deara** agus a shealbhú go cruinn ó na luathbhlianta ar aghaidh.

www.curriculumonline.ie

www.ncca.ie/primary

Teagasc Foirm-Dhírithe

	Torthaí Foghlama don Teanga ó Bhéal (T1)	
Gné	**Uimhir agus Lipéad**	**Céim 2:** Rang 1 agus Rang 2 Trí eispéiris chuí foghlama tarraingtí ba cheart go mbeadh páistí in ann
Tuiscint	4. Struchtúr abairte agus gramadach	Úsáid a bhaint as abairtí sothuigthe a éiríonn níos deacra de réir a chéile, ina bhfuil ord na bhfocal agus struchtúr na habairte ceart, agus úsáid a bhaint as nascfhocail, comhabairtí agus abairtí casta chun sainmhíniú cuí a thabhairt. LO4, S1+2

An bhfuil cead agam ní mo lámha?

An bhfuil cead agam faigh leabhar?

An bhfuil cead agam ól deoch?

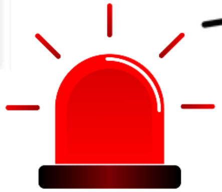

Ainm Briathartha

Teagasc Foirm-Dhírithe

Tabhairt faoi Deara

Tréimhse	Cur Síos
1. Tabhairt faoi Deara	Aithníonn na páistí an riail ghramadaí iad féin trí fhiosrúchán gníomhach ar phatrúin.

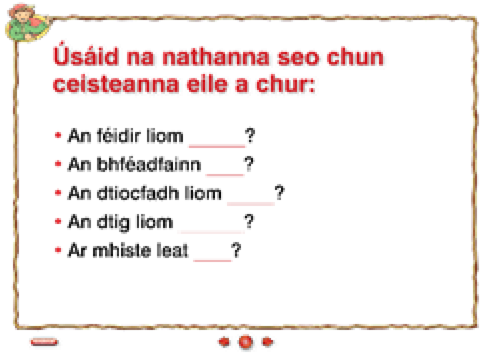

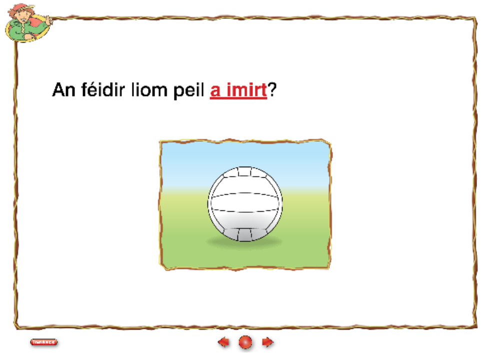

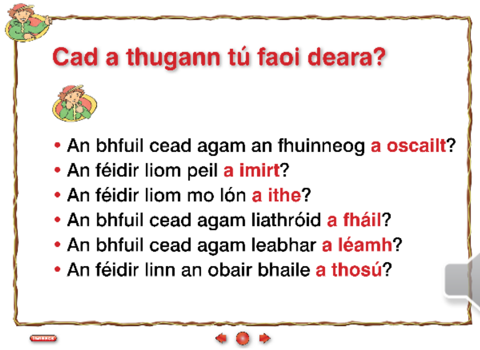

Teagasc Foirm-Dhírithe

Tabhairt faoi Deara → Ionchur / Tuiscint

Tréimhse	Cur Síos
2. Tuiscint/ Ionchur ar an Spriocstruchtúr	Míníonn an múinteoir an riail agus tugann ionchur follasach ar an spriocstruchtúr.

Teagasc Foirm-Dhírithe

Tabhairt faoi Deara → Ionchur / Tuiscint → Cleachtadh

Tréimhse	Cur Síos
3. Cleachtadh ar an Spriocstruchtúr	Déanann na páistí cleachtadh struchtúrtha/ teoranta ar an spriocstruchtúr.

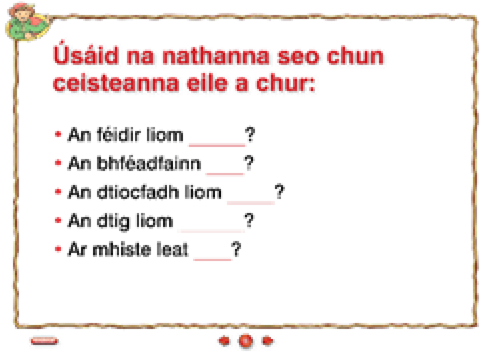

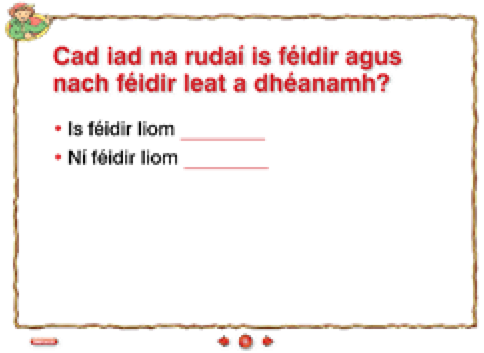

Teagasc Foirm-Dhírithe

Tabhairt faoi Deara → Ionchur / Tuiscint → Cleachtadh → Úsáid

Tréimhse	Cur Síos
4. Úsáid an Spriocstruchtúir	Úsáideann na páistí an spriocstruchtúr i gcomhthéacsanna eile.

An bhfuil cead agam mo lámha a ní?

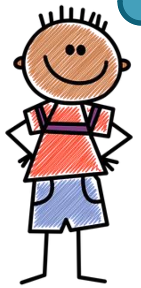

An bhfuil cead agam leabhar a fháil?

An bhfuil cead agam deoch a ól?

Oide

Tacú leis an bhFoghlaim Ghairmiúil i measc Ceannairí Scoile agus Múinteoirí

Supporting the Professional Learning of School Leaders and Teachers

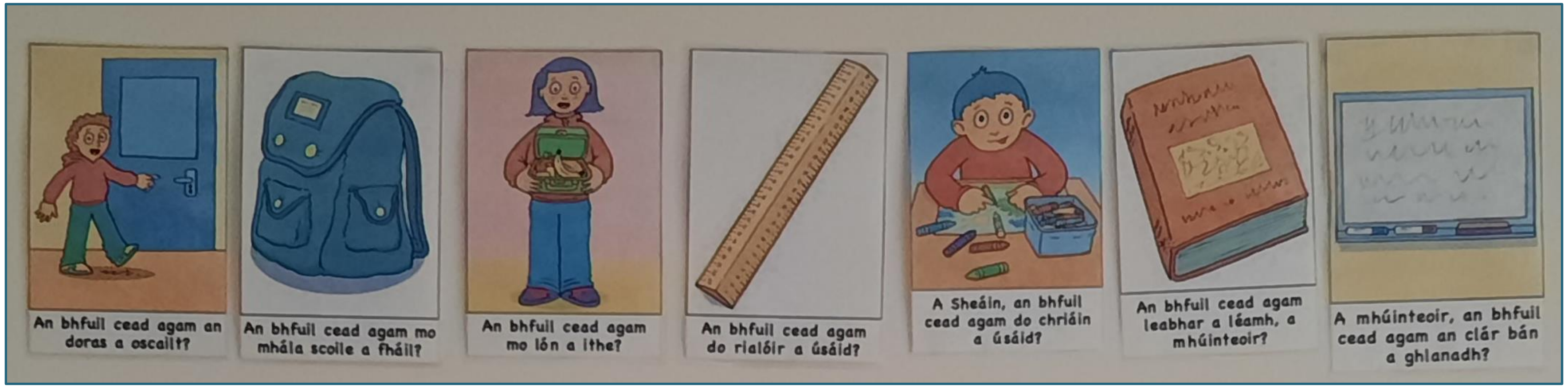
An bhfuil cead agam an doras a oscailt?
An bhfuil cead agam mo mhála scoile a fháil?
An bhfuil cead agam mo lón a ithe?
An bhfuil cead agam do rialóir a úsáid?
A Sheáin, an bhfuil cead agam do chriáin a úsáid?
An bhfuil cead agam leabhar a léamh, a mhúinteoir?
A mhúinteoir, an bhfuil cead agam an clár bán a ghlanadh?

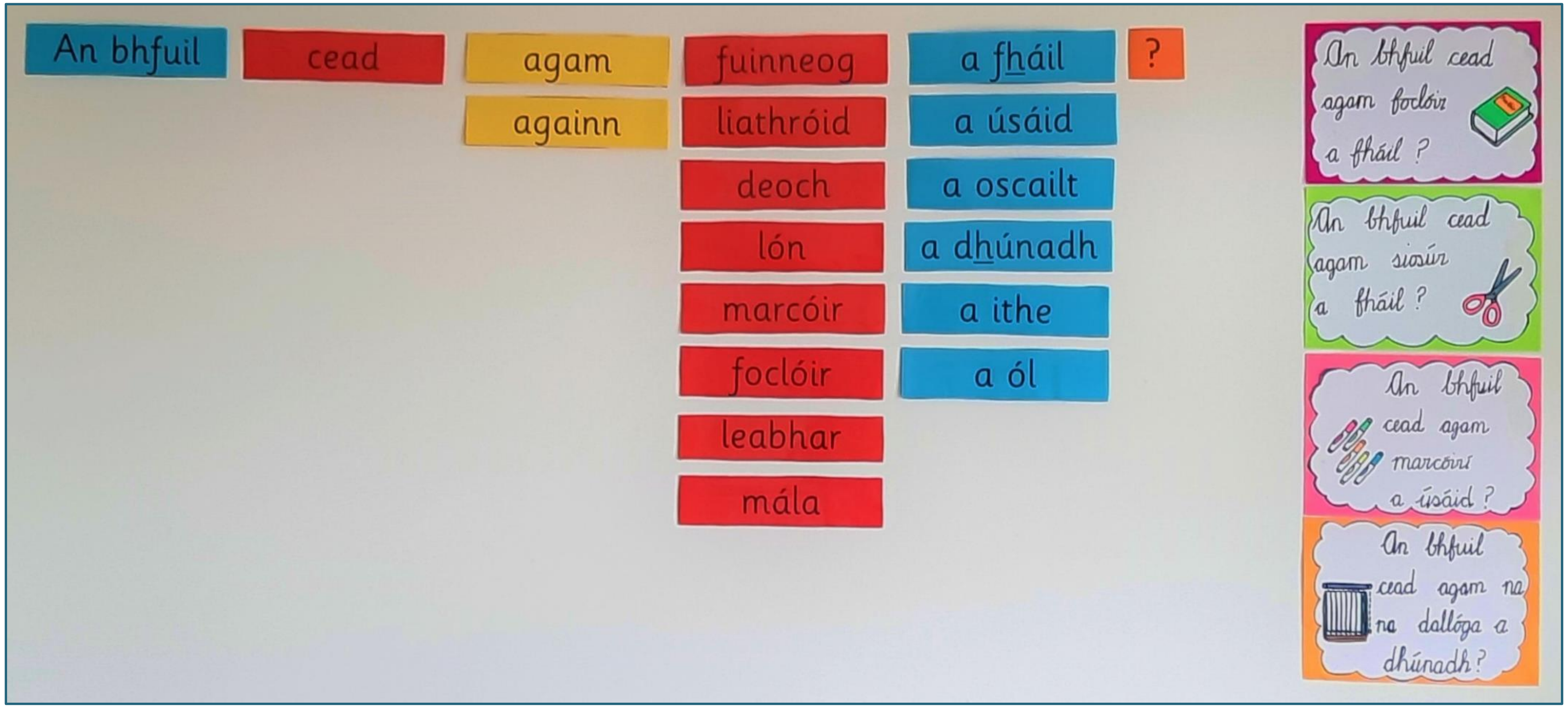
An bhfuil
cead
agam
againn
fuinneog
liathróid
deoch
lón
marcóir
foclóir
leabhar
mála
a fháil
a úsáid
a oscailt
a dhúnadh
a ithe
a ól
?
An bhfuil cead agam foclóir a fháil ?
An bhfuil cead agam siosúr a fháil ?
An bhfuil cead agam marcóirí a úsáid ?
An bhfuil cead agam na na dallóga a dhúnadh?

Teagasc Foirm-Dhírithe

Tabhairt faoi Deara → Ionchur / Tuiscint → Cleachtadh → Úsáid

Tréimhse	Cur Síos
4. Úsáid an Spriocstruchtúir	Úsáideann na páistí an spriocstruchtúr i gcomhthéacsanna eile.

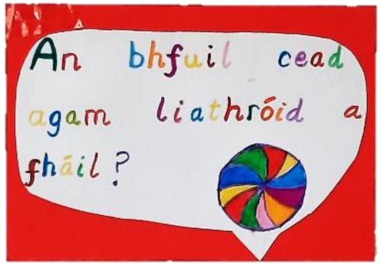

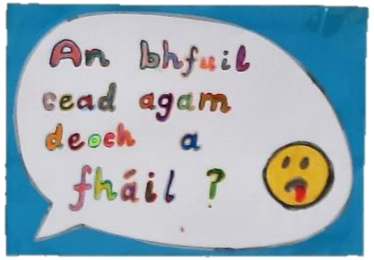

Cur Chuige Ionduchtach-Follasach

Tabhairt faoi Deara → Ionchur / Tuiscint → Cleachtadh → Úsáid

Spreagann **an cur chuige ionduchtach follasach** foghlaimeoirí le rialacha na teanga a thabhairt faoi deara agus leis na rialacha gramadaí a chumadh iad féin.

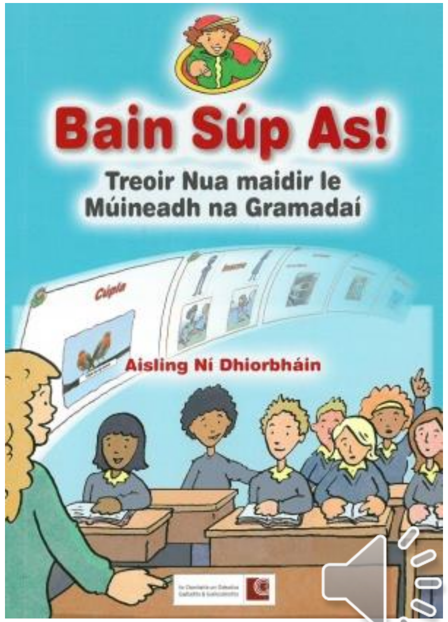

Aiseolas Ceartaitheach

Is éard is brí le hAiseolas Ceartaitheach (AC) ó bhéal ná aon aiseolas ón múinteoir nó páiste eile sa rang, a dhíríonn aird an pháiste ar a b(h)otúin ghramadaí agus a spreagann an páiste chun an fhoirm chruinn den spriocstruchtúr a úsáid.

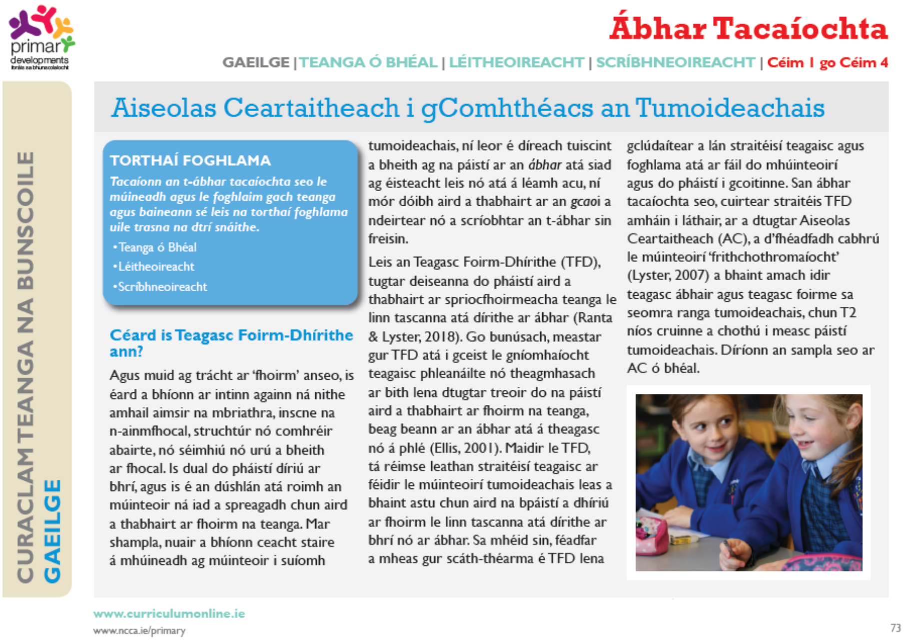
Ábhar Tacaíochta

GAEILGE | TEANGA Ó BHÉAL | LÉITHEOIREACHT | SCRÍBHNEOIREACHT | Céim 1 go Céim 4

CURACLAM TEANGA NA BUNSCOILE GAEILGE

Aiseolas Ceartaitheach i gComhthéacs an Tumoideachais

TORTHAÍ FOGHLAMA

Tacaíonn an t-ábhar tacaíochta seo le múineadh agus le foghlaim gach teanga agus baineann sé leis na torthaí foghlama uile trasna na dtrí snáithe.

- Teanga ó Bhéal
- Léitheoireacht
- Scríbhneoireacht

Céard is Teagasc Foirm-Dhírithe ann?

Agus muid ag trácht ar 'fhoirm' anseo, is éard a bhíonn ar intinn againn ná nithe amhail aimsir na mbriathra, inscne na n-ainmfhocal, struchtúr nó comhréir abairte, nó séimhiú nó urú a bheith ar fhocal. Is dual do pháistí díriú ar bhrí, agus is é an dúshlán atá roimh an múinteoir ná iad a spreagadh chun aird a thabhairt ar fhoirm na teanga. Mar shampla, nuair a bhíonn ceacht staire á mhúineadh ag múinteoir i suíomh tumoideachais, ní leor é díreach tuiscint a bheith ag na páistí ar an *ábhar* atá siad ag éisteacht leis nó atá á léamh acu, ní mór dóibh aird a thabhairt ar an *gcaoi* a ndeirtear nó a scríobhtar an t-ábhar sin freisin.

Leis an Teagasc Foirm-Dhírithe (TFD), tugtar deiseanna do pháistí aird a thabhairt ar spriocfhoirmeacha teanga le linn tascanna atá dírithe ar ábhar (Ranta & Lyster, 2018). Go bunúsach, meastar gur TFD atá i gceist le gníomhaíocht teagaisc phleanáilte nó theagmhasach ar bith lena dtugtar treoir do na páistí aird a thabhairt ar fhoirm na teanga, beag beann ar an ábhar atá á theagasc nó á phlé (Ellis, 2001). Maidir le TFD, tá réimse leathan straitéisí teagaisc ar féidir le múinteoirí tumoideachais leas a bhaint astu chun aird na bpáistí a dhíriú ar fhoirm le linn tascanna atá dírithe ar bhrí nó ar ábhar. Sa mhéid sin, féadfar a mheas gur scáth-théarma é TFD lena gclúdaítear a lán straitéisí teagaisc agus foghlama atá ar fáil do mhúinteoirí agus do pháistí i gcoitinne. San ábhar tacaíochta seo, cuirtear straitéis TFD amháin i láthair, ar a dtugtar Aiseolas Ceartaitheach (AC), a d'fhéadfadh cabhrú le múinteoirí 'frithchothromaíocht' (Lyster, 2007) a bhaint amach idir teagasc ábhair agus teagasc foirme sa seomra ranga tumoideachais, chun T2 níos cruinne a chothú i measc páistí tumoideachais. Díríonn an sampla seo ar AC ó bhéal.

www.curriculumonline.ie
www.ncca.ie/primary

73

Athmhúnluithe

Leideanna

Aiseolas Ceartaitheach

Le **hAthmhúnluithe** mar straitéis ceartaítear aon bhotún teanga ó bhéal a dhéanann an páiste tríd **an bhfoirm cheart a thabhairt** dó/di.

Aiseolas Ceartaitheach

I gcás **Leideanna** mar straitéis cheartúcháin … **ní luaitear an fhoirm chruinn** ach spreagtar an páiste chun an fhoirm mhíchruinn den teanga a thabhairt faoi deara ina c(h)uid cainte agus í a cheartú é/í féin.

Tá trí uncail agam.

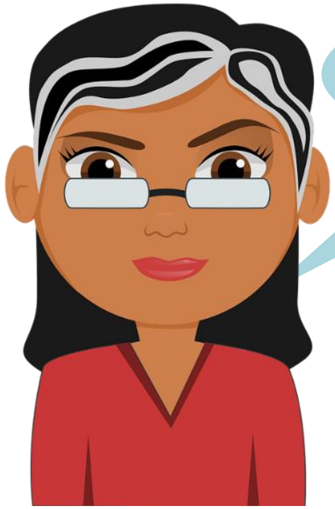

Gabh mo leithscéal!

Tá … cé mhéad uncail agat?

Cad é sin arís?

Trí uncail? *(athrá ar an mbotún agus tuin chainte athraithe)*

Ní thuigim thú!

Cén saghas uimhreacha a úsáidimid nuair atáimid ag comhaireamh daoine?

Aiseolas Ceartaitheach

Moltar úsáid a bhaint as Aiseolas Ceartaitheach **i gcaoi chórasach ar bonn leanúnach** sa seomra ranga.

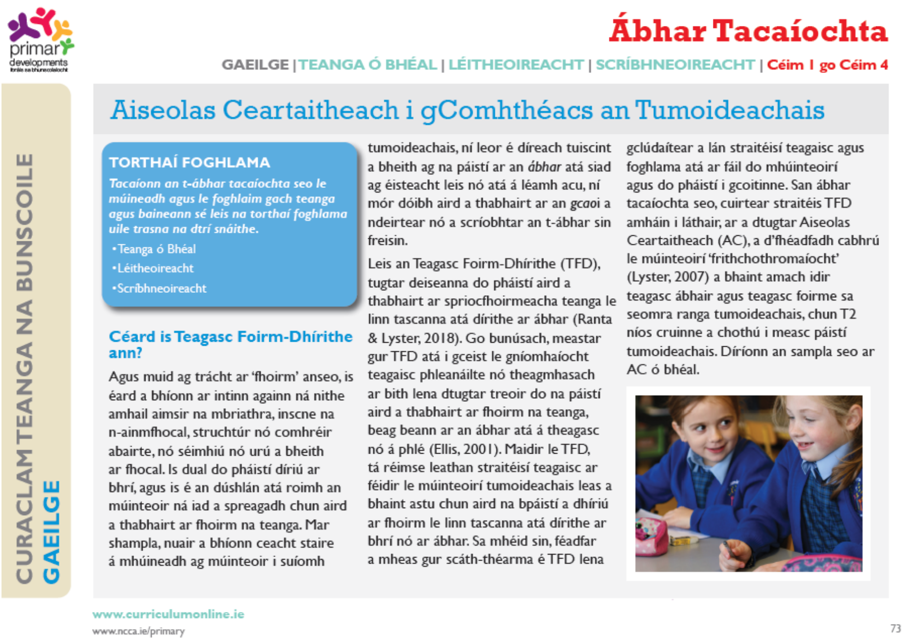

Ábhar Tacaíochta

GAEILGE | TEANGA Ó BHÉAL | LÉITHEOIREACHT | SCRÍBHNEOIREACHT | Céim I go Céim 4

CURACLAM TEANGA NA BUNSCOILE
GAEILGE

Aiseolas Ceartaitheach i gComhthéacs an Tumoideachais

TORTHAÍ FOGHLAMA

Tacaíonn an t-ábhar tacaíochta seo le múineadh agus le foghlaim gach teanga agus baineann sé leis na torthaí foghlama uile trasna na dtrí snáithe.

- Teanga ó Bhéal
- Léitheoireacht
- Scríbhneoireacht

Céard is Teagasc Foirm-Dhírithe ann?

Agus muid ag trácht ar 'fhoirm' anseo, is éard a bhíonn ar intinn againn ná nithe amhail aimsir na mbriathra, inscne na n-ainmfhocal, struchtúr nó comhréir abairte, nó séimhiú nó urú a bheith ar fhocal. Is dual do pháistí díriú ar bhrí, agus is é an dúshlán atá roimh an múinteoir ná iad a spreagadh chun aird a thabhairt ar fhoirm na teanga. Mar shampla, nuair a bhíonn ceacht staire á mhúineadh ag múinteoir i suíomh tumoideachais, ní leor é díreach tuiscint a bheith ag na páistí ar an *ábhar* atá siad ag éisteacht leis nó atá á léamh acu, ní mór dóibh aird a thabhairt ar an *gcaoi* a ndeirtear nó a scríobhtar an t-ábhar sin freisin.

Leis an Teagasc Foirm-Dhírithe (TFD), tugtar deiseanna do pháistí aird a thabhairt ar spriocfhoirmeacha teanga le linn tascanna atá dírithe ar ábhar (Ranta & Lyster, 2018). Go bunúsach, meastar gur TFD atá i gceist le gníomhaíocht teagaisc phleanáilte nó theagmhasach ar bith lena dtugtar treoir do na páistí aird a thabhairt ar fhoirm na teanga, beag beann ar an ábhar atá á theagasc nó á phlé (Ellis, 2001). Maidir le TFD, tá réimse leathan straitéisí teagaisc ar féidir le múinteoirí tumoideachais leas a bhaint astu chun aird na bpáistí a dhíriú ar fhoirm le linn tascanna atá dírithe ar bhrí nó ar ábhar. Sa mhéid sin, féadfar a mheas gur scáth-théarma é TFD lena gclúdaítear a lán straitéisí teagaisc agus foghlama atá ar fáil do mhúinteoirí agus do pháistí i gcoitinne. San ábhar tacaíochta seo, cuirtear straitéis TFD amháin i láthair, ar a dtugtar Aiseolas Ceartaitheach (AC), a d'fhéadfadh cabhrú le múinteoirí 'frithchothromaíocht' (Lyster, 2007) a bhaint amach idir teagasc ábhair agus teagasc foirme sa seomra ranga tumoideachais, chun T2 níos cruinne a chothú i measc páistí tumoideachais. Díríonn an sampla seo ar AC ó bhéal.

www.curriculumonline.ie
www.ncca.ie/primary

73

Athmhúnluithe → Leideanna

Saibhreas

Curaclam Teanga na Bunscoile

Torthaí Foghlama don Teanga ó Bhéal (T1)					
Gné	**Uimhir agus Lipéad**	**Céim 1:** Naíonáin shóisearacha agus naíonáin shinsearacha Trí eispéiris chuí foghlama spraíúla ba cheart go mbeadh páistí in ann	**Céim 2:** Rang 1 agus Rang 2 Trí eispéiris chuí foghlama tarraingtí ba cheart go mbeadh páistí in ann	**Céim 3:** Rang 3 agus Rang 4 Trí eispéiris chuí foghlama tarraingtí ba cheart go mbeadh páistí in ann	**Céim 4:** Rang 5 agus Rang 6 Trí eispéiris chuí foghlama tarraingtí ba cheart go mbeadh páistí in ann
Tuiscint	5. Stór focal	Úsáid a bhaint as straitéisí éagsúla ar nós gheáitsí an chainteora, tuin chainte, focail atá ar eolas cheana, pictiúr, struchtúr na habairte, sainmhíniú agus cur síos chun tuiscint ar fhocail nua a léiriú agus iad a úsáid, agus i dteangacha éagsúla nuair is cuí. Úsáid a bhaint as stór focal agus frásaí ó bhéal a éiríonn níos sofaisticiúla de réir a chéile, ina measc teanga a bhaineann le téacs agus le topaic agus teanga a bhaineann go sonrach le hábhar ar leith, agus teanga gan chomhthéacs a chur in iúl. Réimse leathan de bheannachtaí, nathanna cainte agus frásaí coitianta a úsáid is tuin agus foghraíocht chuí a úsáid agus iad a úsáid sa chomhthéacs cuí. LO5, S1+2		Réimse de straitéisí a roghnú agus a chur i bhfeidhm chun réimse leathan d'fhocail agus de fhrásaí a shealbhú ó fhoinsí éagsúla, ar nós litríochta, téacsanna sainábhair agus teangacha eile. LO5, S3	Stór leathan focal, frásaí agus teanga fháthchiallach a roghnú agus a úsáid go criticiúil, i gcás coincheapa agus topaicí teibí, sainiúla agus atá ar eolas, de réir mar a oireann don lucht éisteachta agus don chuspóir. LO5, S4

Saibhreas

Scéalaíocht

Rannaireacht
& Filíocht

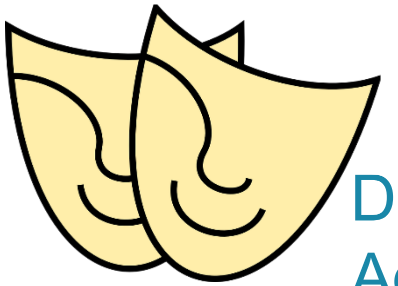

Drámaíocht
Agallaimh bheirte

Amhránaíocht

Oide
Tacú leis an bhFoghlaim Ghairmiúil i measc Ceannairí Scoile agus Múinteoirí
Supporting the Professional Learning of School Leaders and Teachers

Nathanna Cainte Saibhre

	Torthaí Foghlama don Teanga ó Bhéal (T1)		
Gné	**Uimhir agus Lipéad**	**Céim 1:** Naíonáin shóisearacha agus naíonáin shinsearacha Trí eispéiris chuí foghlama spraíúla ba cheart go mbeadh páistí in ann	**Céim 2:** Rang 1 agus Rang 2 Trí eispéiris chuí foghlama tarraingtí ba cheart go mbeadh páistí in ann
Fiosrú agus úsáid	12. Cur síos, tuar agus machnamh	Cur síos a dhéanamh ar ghníomhartha, imeachtaí agus próisis a bhaineann le fíor-chomhthéacsanna agus le comhthéacsanna samhlaíocha, iad a thuar agus machnamh a dhéanamh orthu. LO12, SI+2	

Tá Mamaí **ag teacht faoi mo dhéin,**

Tá Mamaí **ag teacht faoi mo dhéin,**

Tá Mamaí ag teacht,

Tá Mamaí ag teacht,

Tá Mamaí **ag teacht faoi mo dhéin.**

Tá Daidí/ Mamó/ an feighlí ag teacht …

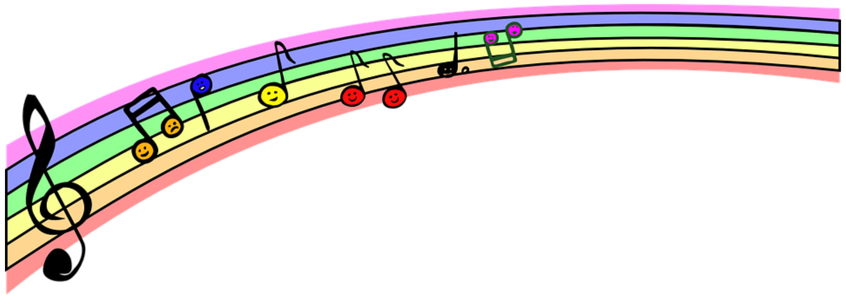

Aidiachtaí Uamacha

dian
dícheallach

bréan
bailithe

tuirseach
traochta
tnáite

	Torthaí Foghlama don Teanga ó Bhéal (T1)		
Gné	Uimhir agus Lipéad	Céim 1: Naíonáin shóisearacha agus naíonáin shinsearacha Trí eispéiris chuí foghlama spraíúla ba cheart go mbeadh páistí in ann	Céim 2: Rang 1 agus Rang 2 Trí eispéiris chuí foghlama tarraingtí ba cheart go mbeadh páistí in ann
Fiosrú agus úsáid	12. Cur síos, tuar agus machnamh	Cur síos a dhéanamh ar ghníomhartha, imeachtaí agus próisis a bhaineann le fíor-chomhthéacsanna agus le comhthéacsanna samhlaíocha, iad a thuar agus machnamh a dhéanamh orthu. LO12, S1+2	

	Torthaí Foghlama don Teanga ó Bhéal (T1)				
Gné	Uimhir agus Lipéad	Céim 1: Naíonáin shóisearacha agus naíonáin shinsearacha Trí eispéiris chuí foghlama spraíúla ba cheart go mbeadh páistí in ann	Céim 2: Rang 1 agus Rang 2 Trí eispéiris chuí foghlama tarraingtí ba cheart go mbeadh páistí in ann	Céim 3: Rang 3 agus Rang 4 Trí eispéiris chuí foghlama tarraingtí ba cheart go mbeadh páistí in ann	Céim 4: Rang 5 agus Rang 6 Trí eispéiris chuí foghlama tarraingtí ba cheart go mbeadh páistí in ann
Fiosrú agus úsáid	10. Teanga a úsáid go spraíúil agus go cruthaitheach	Éisteacht agus freagairt le gnéithe aeistéitiúla agus cruthaitheacha teanga agus teanga a úsáid go spraíúil agus go cruthaitheach, agus trasna teangacha éagsúla nuair is cuí. LO10, S1+2		Éisteacht le gnéithe aeistéitiúla, cruthaitheacha na teanga, iad a aithint, agus freagairt dóibh ag leibhéal fuaime, focail, abairte agus téacs agus an teanga a láimhseáil go cruthaitheach. Teanga a úsáid go spraíúil agus go cruthaitheach ina gcomhrá agus a dtéacsanna féin agus trasna teangacha éagsúla nuair is cuí. LO10, S3+4	

Stór Focal níos Leithne

	Torthaí Foghlama don Teanga ó Bhéal (T1)		
Gné	**Uimhir agus Lipéad**	**Céim 1:** Naíonáin shóisearacha agus naíonáin shinsearacha Trí eispéiris chuí foghlama spraíúla ba cheart go mbeadh páistí in ann	**Céim 2:** Rang 1 agus Rang 2 Trí eispéiris chuí foghlama tarraingtí ba cheart go mbeadh páistí in ann
Fiosrú agus úsáid	7. Iarratais, ceisteanna agus idirghníomhuithe	Riachtanais, tuairimí agus roghanna pearsanta a chur in iúl agus a ndearcadh a mhíniú agus a chosaint.	

Is maith le madra cnámh,
Is breá le moncaí cnó
Tá dúil ag cat i mbainne
Is **taitníonn** féar **le** bó.

Tá suim ag coinín **i** gcabáiste,
Tá bá ag luch **le** grán.
Tá cion ag asal **ar** chairéid,
Ach **b'fhearr liom féin** milseáin.

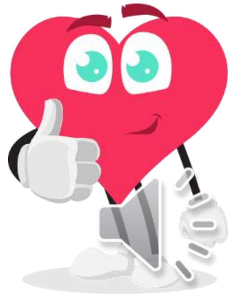

Aidiachtaí Uamacha

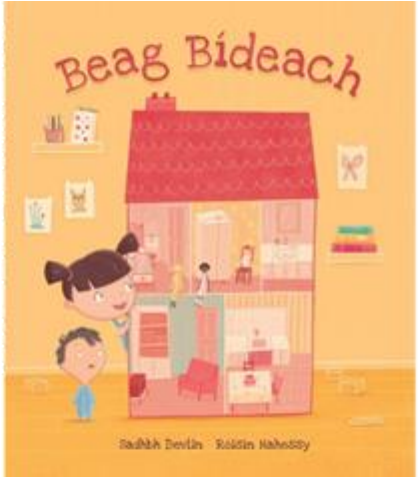

beag bídeach

mór millteach

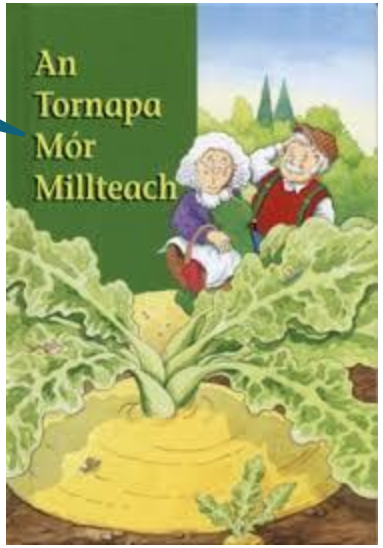

Aidiachtaí Uamacha

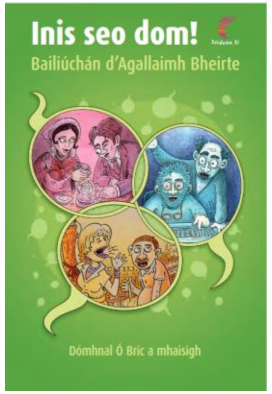

Fear:
Ní fheicim a dhath sna duilleoga,
Ach fan … sin cloigeann láirín.
Is amharc ansin, taobh thiar den láir:
Sin asal agus cairrín.

Bean:
Nach tú atá glinnsúileach géar,
Chomh haireach leis an dreoilín.
Is léir duit féin, gan dabht ar bith,
An bhrí taobh thiar den mhéid sin.

glinnsúileach
géar

Bhí cleas **críonna**
cleasach ag cleasaí
crua **cliste**!

Oide

Samhlacha

chomh ciúin le luch

chomh fuar le sioc

chomh dána le muc

Torthaí Foghlama don Teanga ó Bhéal (T1)			
Gné	**Uimhir agus Lipéad**	**Céim 3:** Rang 3 agus Rang 4 Trí eispéiris chuí foghlama tarraingtí ba cheart go mbeadh páistí in ann	**Céim 4:** Rang 5 agus Rang 6 Trí eispéiris chuí foghlama tarraingtí ba cheart go mbeadh páistí in ann
Fiosrú agus úsáid	12. Cur síos, tuar agus machnamh		Cur síos a dhéanamh ar ghníomhartha, eachtraí, próisis, mothúcháin agus eispéiris a bhaineann le réimse leathan d'fhíor-choincheapa, agus coincheapa samhlaíocha, iad a thuar, agus machnamh agus measúnú a dhéanamh orthu. LO12, S3+4

Torthaí Foghlama don Teanga ó Bhéal (T1)					
Gné	**Uimhir agus Lipéad**	**Céim 1:** Naíonáin shóisearacha agus naíonáin shinsearacha Trí eispéiris chuí foghlama spraíúla ba cheart go mbeadh páistí in ann	**Céim 2:** Rang 1 agus Rang 2 Trí eispéiris chuí foghlama tarraingtí ba cheart go mbeadh páistí in ann	**Céim 3:** Rang 3 agus Rang 4 Trí eispéiris chuí foghlama tarraingtí ba cheart go mbeadh páistí in ann	**Céim 4:** Rang 5 agus Rang 6 Trí eispéiris chuí foghlama tarraingtí ba cheart go mbeadh páistí in ann
Fiosrú agus úsáid	10. Teanga a úsáid go spraíúil agus go cruthaitheach	Éisteacht agus freagairt le gnéithe aeistéitiúla agus cruthaitheacha teanga agus teanga a úsáid go spraíúil agus go cruthaitheach, agus trasna teangacha éagsúla nuair is cuí. LO10, S1+2		Éisteacht le gnéithe aeistéitiúla, cruthaitheacha na teanga, iad a aithint, agus freagairt dóibh ag leibhéal fuaime, focail, abairte agus téacs agus an teanga a láimhseáil go cruthaitheach. Teanga a úsáid go spraíúil agus go cruthaitheach ina gcomhrá agus a dtéacsanna féin agus trasna teangacha éagsúla nuair is cuí. LO10, S3+4	

Samhlacha

Clinic an Daingin

Ach a dhochtúir, nílimid críochnaithe agus neosfadsa duitse cén fáth,
Tá tinneas boilg orm ó inné. Bhuel, bíonn sé orm na haon lá.
Tá loscaidí orm is brúchtaíl is gan trácht ar na broimeannaí,
Is deabhadh orm on leithreas ar nós capall ráis in Aintree.

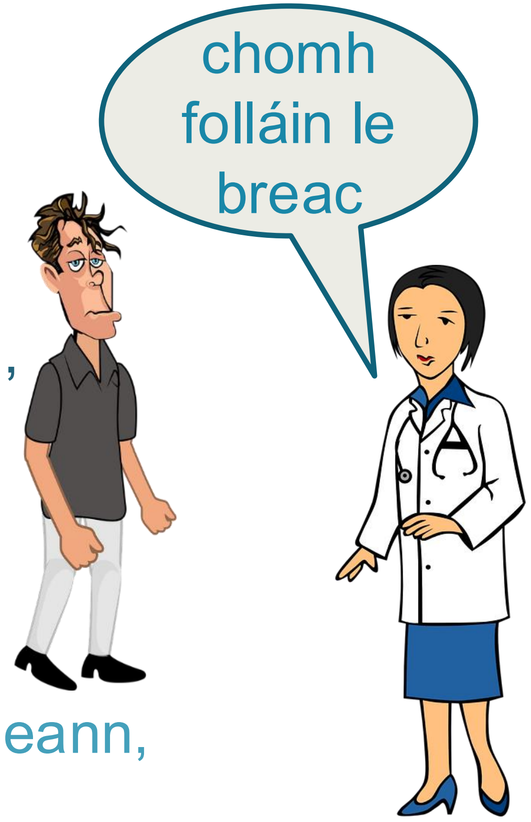

Tá sé sin cloiste agam cheana, is dóigh liom go bhfuil sé ar fad id cheann,
Má bhí pian id chois inné, inniu tá sé id dhrom.
Anois caith uait na brainsí breátha seo, tánn tú **chomh folláin le breac**,
Dún an doras ar do shlí amach, lig do dhuine éigin atá breoite teacht isteach.

An Cúntóir

Spreagadh

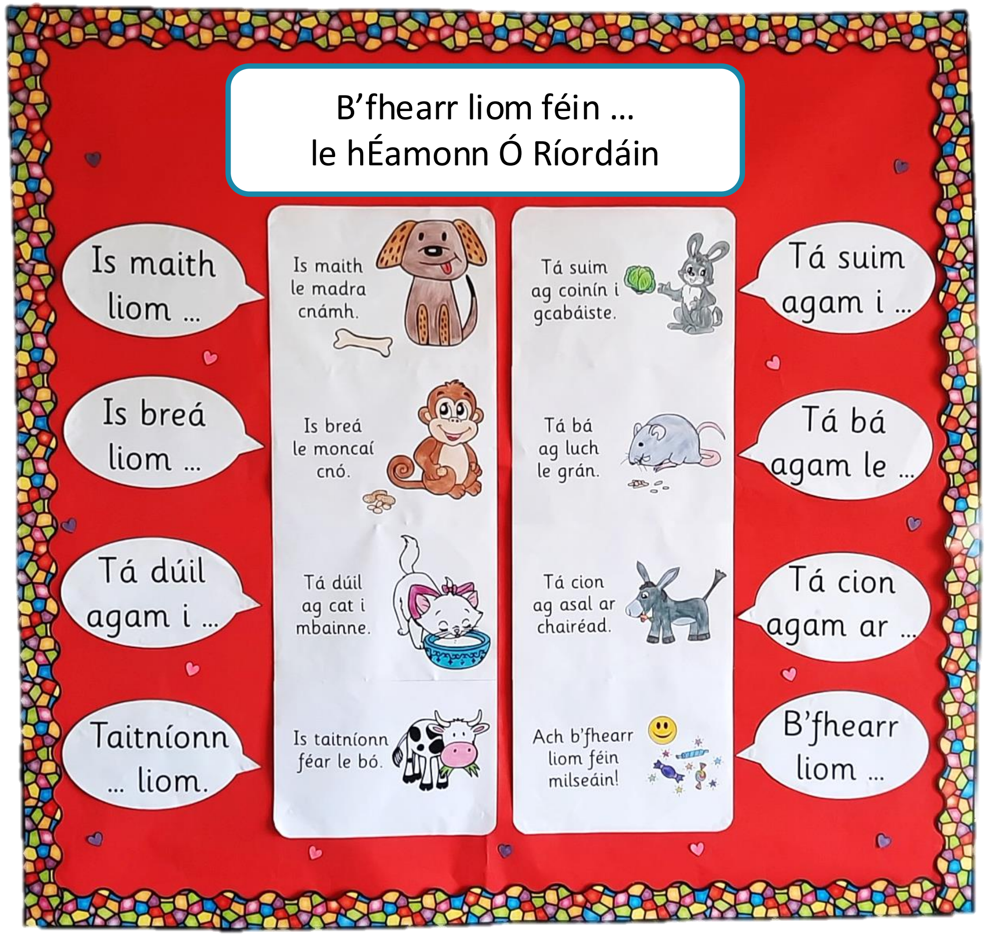

B’fhearr liom féin …
le hÉamonn Ó Ríordáin
Is maith liom …
Is maith le madra cnámh.
Tá suim ag coinín i gcabáiste.
Tá suim agam i …
Is breá liom …
Is breá le moncaí cnó.
Tá bá ag luch le grán.
Tá bá agam le …
Tá dúil agam i …
Tá dúil ag cat i mbainne.
Tá cion ag asal ar chairéad.
Tá cion agam ar …
Taitníonn … liom.
Is taitníonn féar le bó.
Ach b’fhearr liom féin milseáin!
B’fhearr liom …

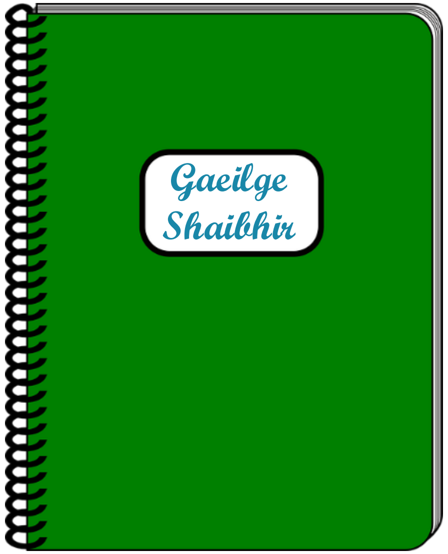

Gaeilge Shaibhir

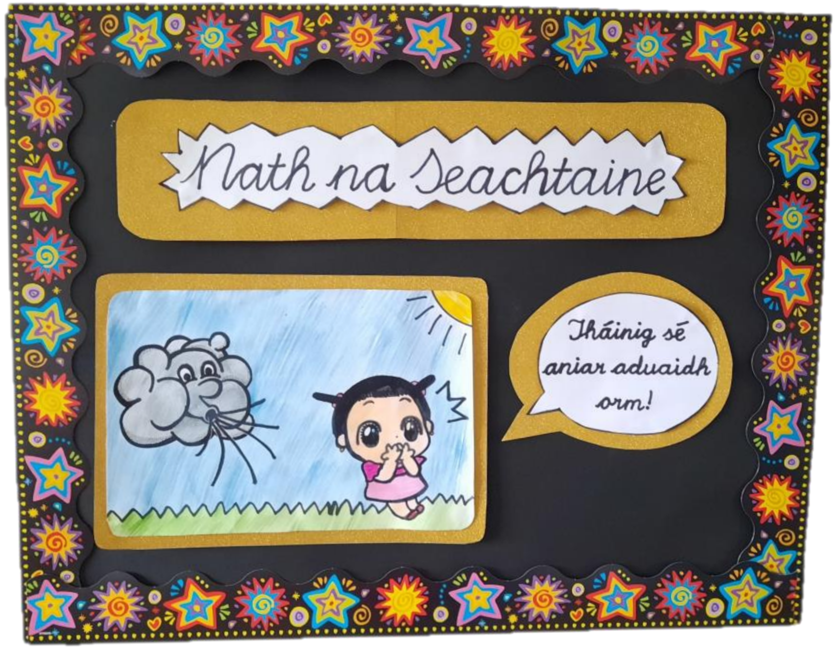

Nath na Seachtaine
Tháinig sé aniar aduaidh orm!

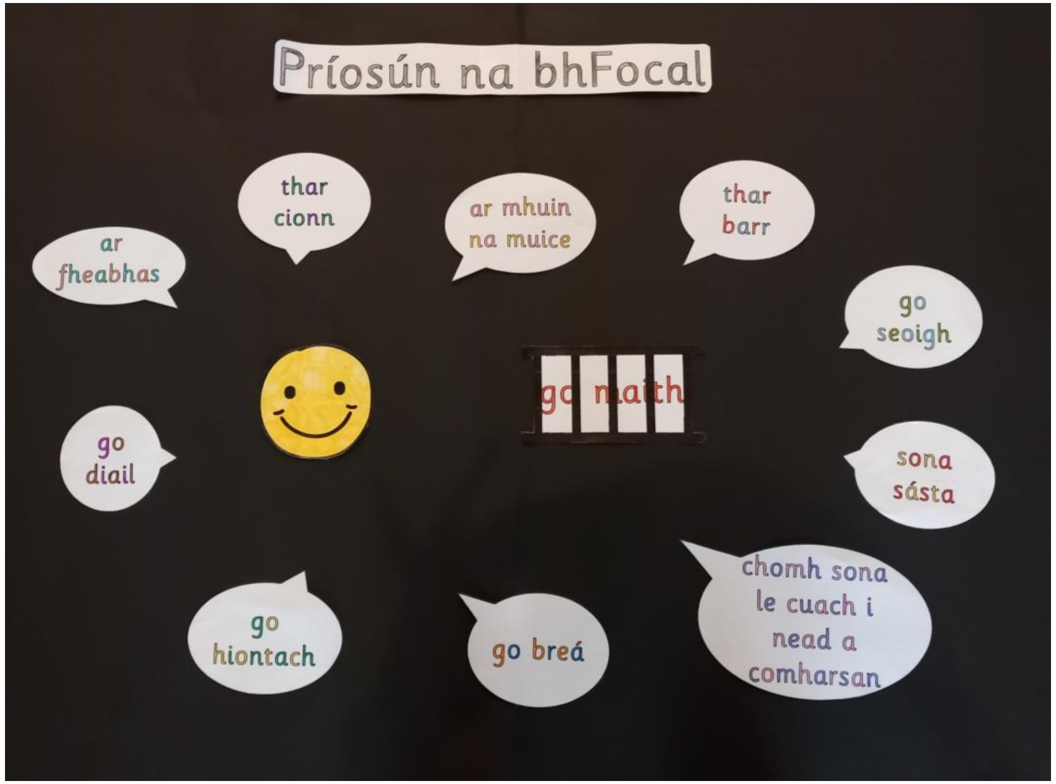
Príosún na bhFocal
ar fheabhas
thar cionn
ar mhuin na muice
thar barr
go seoigh
go maith
go diail
sona sásta
go hiontach
go breá
chomh sona le cuach i nead a comharsan

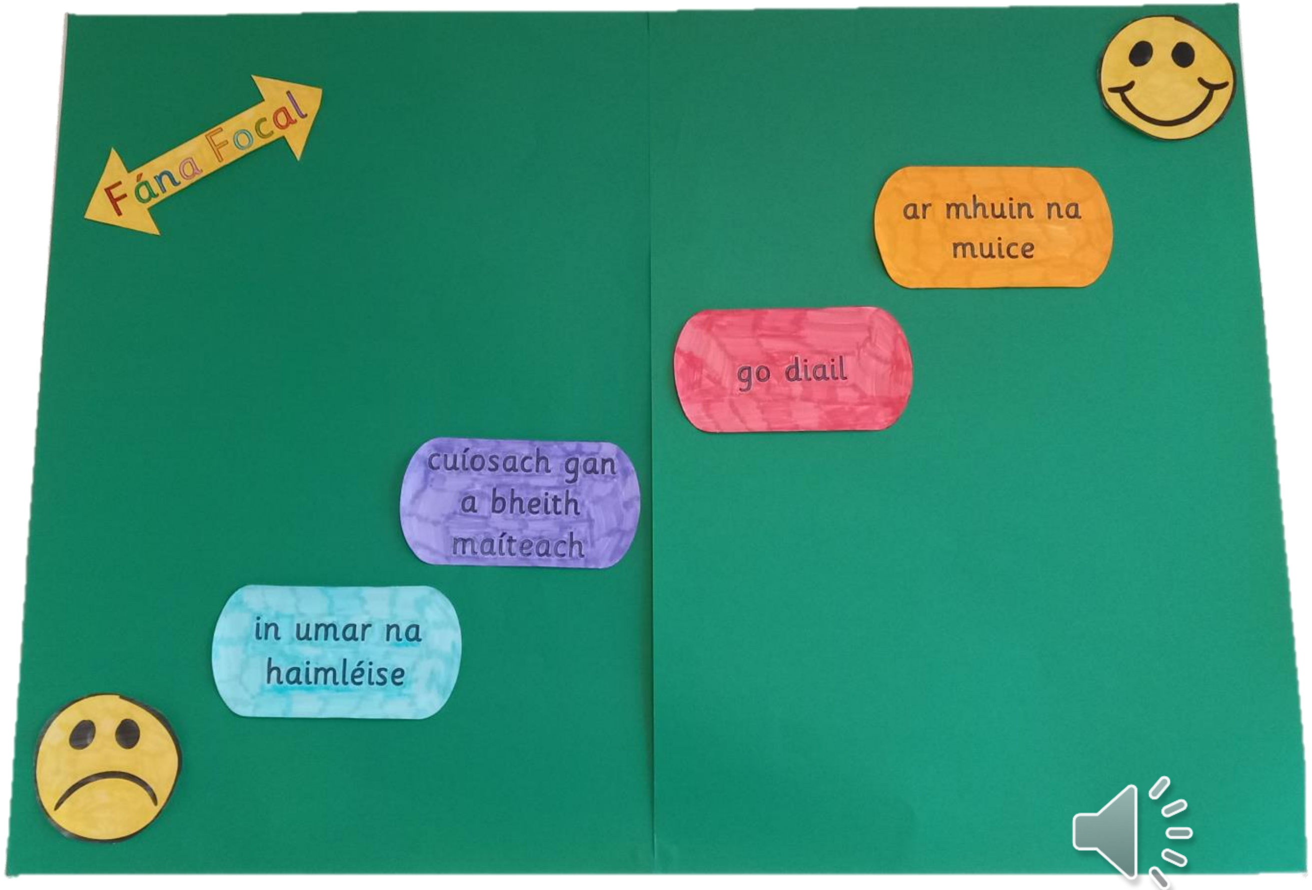
Fána Focal
ar mhuin na muice
go diail
cuíosach gan a bheith maíteach
in umar na haimléise

Spreagadh

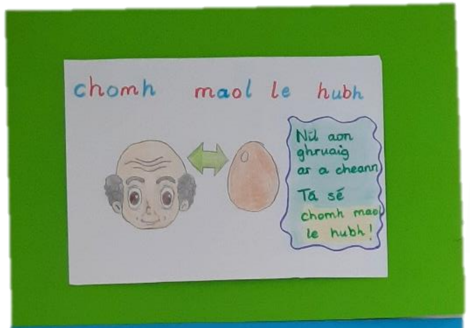

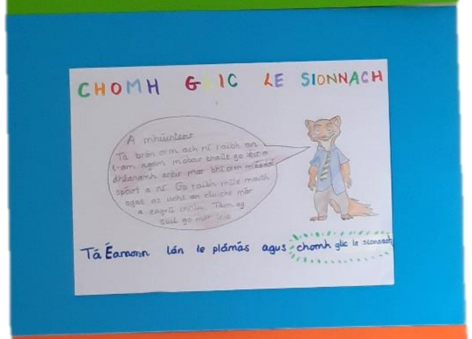

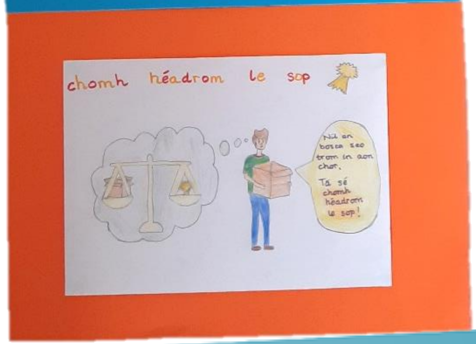

Rabhlóga

- Léann an múinteoir amach an rabhlóg. Ina mbeirteanna, deir siad an rabhlóg os ard.
- Déanann siad iarracht í a rá chomh tapa agus is féidir.
- Cuireann siad geáitsí léi.
- Déanann siad bualadh bos agus an rabhlóg á rá acu.

1. *Seacht sicín ina seasamh sa sneachta lá sioca.*
2. *Fástar fataí fada go fairsing le feamainn.*
3. *Bhí an bhean bheag bhocht breoite brúite leis an bhfuacht.*
4. *D'ith damh dubh ubh amh ar neamh.*
5. *Meallann muilte Dé go mall ach meallann siad go mion.*

Rabhlóga a Chumadh (Aimsir Láithreach agus Aimsir Fháistineach)

Mar chuid den ghníomhaíocht seo, faigheann an páiste deis rabhlóg a chumadh san Aimsir Láithreach nó san Aimsir Fháistineach.

***Is féidir dul siar ar an ngníomhaíocht 'Rabhlóga' más maith leat roimh ré.**

- Roghnaíonn an múinteoir páiste amháin ón rang agus úsáid a (h)ainm don rabhlóg, m.sh., Fiona.
- Iarrann an múinteoir ar an rang féachaint timpeall an tseomra chun rud a thosaíonn le 'f' a fháil, m.sh. fuinneog, fiseán.
- Roghnaíonn an rang briathar ón liosta thíos agus cumann rabhlóg ghearr, m.sh. Faigheann Fiona fiseán.
- Déanann an rang cleachtadh ar an rabhlóg cúpla uair ag éirí níos tapúla de réir a chéile.
- Iarrann an múinteoir ar an rang aidiacht a chur leis, m.sh. Faigheann Fiona fiseán fada.
- Roghnaíonn an rang páiste eile agus cumann rabhlóg dó/di.

Spreagadh

Gaeilge Shaibhir

Ainm: ____________ Dáta: ________

Naí Bheaga (M. Aisling)	Rang a Trí (M. Laoise)	Maidin
Naí Bheaga (M. Brian)	Rang a Trí (M. Micheál)	Sos beag
Naí Mhóra (M. Ciarán)	Rang a Ceathair (M. Niall)	Lár an lae
Naí Mhóra (M. Deirdre)	Rang a Ceathair (M. Órla)	Sos mór
Rang a hAon (M. Eibhlín)	Rang a Cúig (M. Peig)	Tráthnóna
Rang a hAon (M. Fionn)	Rang a Cúig (M. Ruairí)	Seomra Ranga
Rang a Dó (M. Gearóid)	Rang a Sé (M. Seán)	Clós
Rang a Dó (M. Íde)	Rang a Sé (M. Treasa)	Páirc
		Eile:

Síniú: ____________

Pas Obair Bhaile

Tá éacht déanta ag _________ ó thaobh na Gaeilge de. Mar sin tá cead aige/aici oíche amháin a thógáil saor ó obair bhaile scríofa!

Síniú an Mhúinteora: ____________

Ba mhaith linn an dearbhán a úsáid inniu, ar an ____________.

Síniú an Pháiste: ____________
Síniú an Tuismitheora: ____________

Cuireadh do Theidí

Tá éacht déanta ag _________ ó thaobh na Gaeilge de. Mar sin tá cead aige/aici Aoine amháin a roghnú agus teidí a thabhairt ar scoil an lá sin!

Síniú an Mhúinteora: ____________

Ba mhaith linn go rachadh teidí ar scoil inniu, ar an ____________.

Síniú an Pháiste: ____________
Síniú an Tuismitheora: ____________

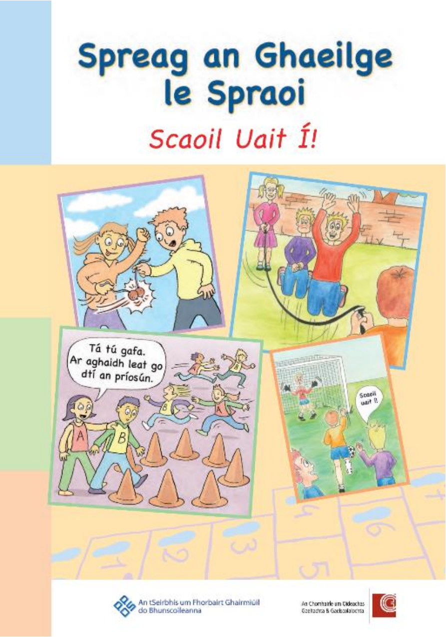

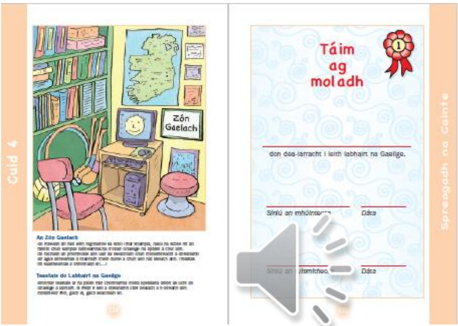

Féidearthachtaí Eile

- Tomhais
- Tréanna
- Beannachtaí
- Mallachtaí
- Seanfhocail
- Lúibíní

Samplaí Dea-Chleachtais Eile

padlet

Oide

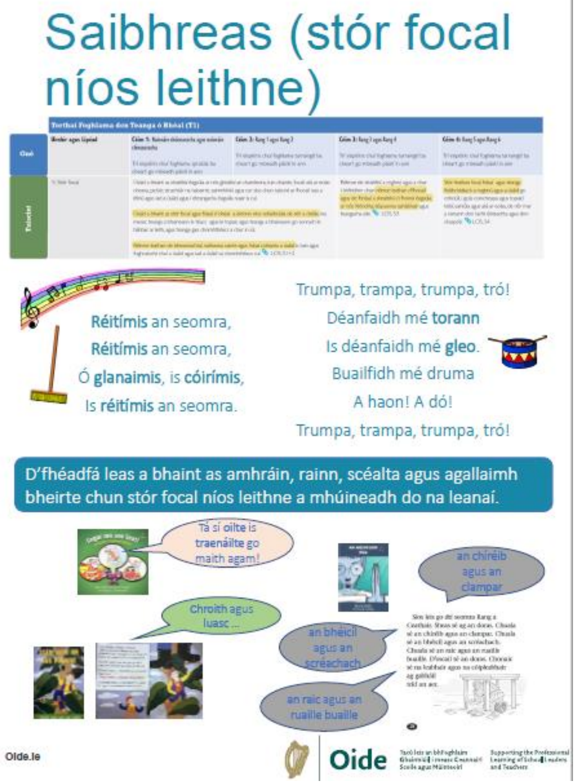

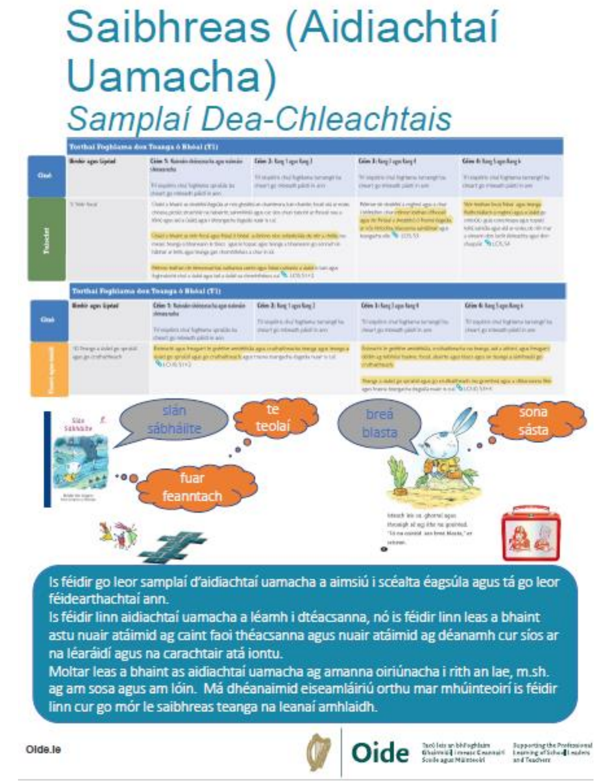

An Ghaeilge a chur chun cinn mar Theanga Chaidrimh na Scoile

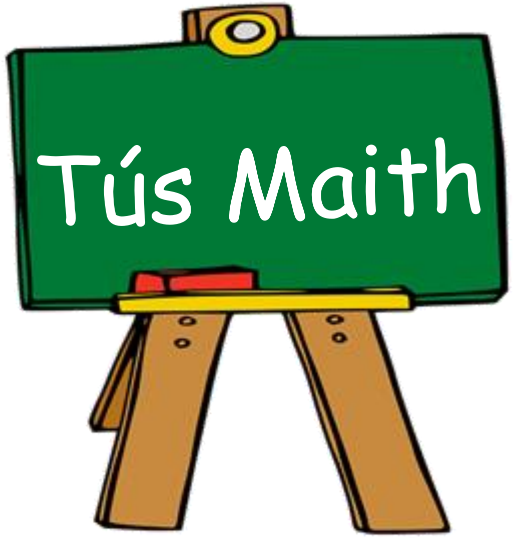

As Lámha a Chéile

Ní Neart go Cur le Chéile

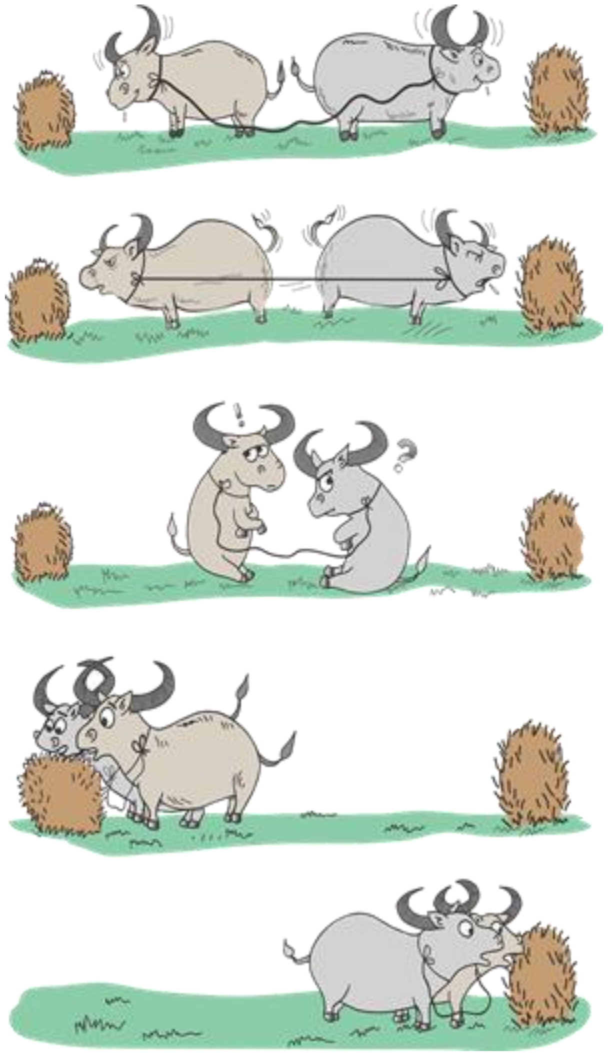

- Bíonn sé mar aidhm... úsáid shóisialta na spriocthteanga a chothú i measc na ndaltaí leo féin, ina ngnáthshaol teaghlaigh agus lasmuigh de sin sa phobal (Comhairle na Gaelscolaíochta, 2009).

- Nuair a bhíonn baint lárnach ag tuismitheoirí agus baill an phobail leis an scoil, bíonn dea-thionchar aige… ar thorthaí acadúil na bpáistí, go háirithe i gcás leanaí a labhrann an teanga mhionlaigh (Cloud et al., 2000).

Lasmuigh den Seomra Ranga

- Feachtais/duaiseanna ó thaobh an rang/dalta is fearr, chun an Ghaeilge a labhairt is a chur chun cinn.
    - Daltaí sinsearacha na scoile a chur i gceannas ar an bhfeachtas

- Gníomhaíochtaí seach-churaclaim a sholáthar trí Ghaeilge

- Gach iarracht foireann teagaisc agus foireann choimhdeach a earcú atá líofa sa Ghaeilge
    - Eolas agus tuiscint acu ar an gcleachtas oideolaíoch a bhaineann le teagasc trí Ghaeilge.
    - Tacú leo chun tabhairt faoi chúrsaí forbartha, nuair is cuí.

Oide

Lasmuigh de Gheataí na Scoile

- Páirt a ghlacadh in imeachtaí agus i gcomórtais le scoileanna eile a fheidhmíonn trí Ghaeilge.
- Nasc a chothú le grúpaí/eagraíochtaí sa phobal a úsáideann an Ghaeilge.
- Cuireadh a thabhairt do dhaoine ón bpobal nó sárchainteoirí teacht isteach agus caint spreagúil a thabhairt do dhaltaí.

Gael Linn
Féilte Peile
Coirm

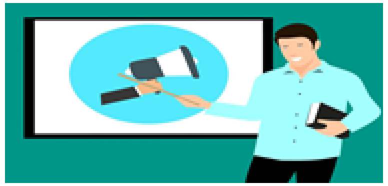

Tuismitheoirí & Caomhnóirí

- Tús áite d’úsáid na Gaeilge sa chumarsáid le tuismitheoirí.
  - Ní mór cultúr a chothú ina bhfáiltítear roimh gach leibhéal Gaeilge.

- Gaol láidir, leanúnach, comhoibritheach a léireoidh obair leanúnach an ranga agus na scoile.
  - Go mbeidh tuismitheoirí in ann cabhrú le frásaí na seachtaine, obair bhaile, srl.

- Tacaíochtaí a bheith ar fáil chun cumas Gaeilge na dtuismitheoirí a fheabhsú/shaibhriú.

Ag Tabhairt Faoi

Beatha Teanga

Oide

PLEAN DEIS

Comhionannas Deiseanna a Sholáthar i Scoileanna

SCÉIM AITHEANTAIS MAR SCOIL GHAELTACHTA

PRÓISEAS SÉ-CHÉIM NA FÉINMHEASTÓIREACHTA SCOILE

Oide

Comhthéacs Foghlama Chumaisc

Deiseanna cumarsáide ó bhéal a chruthú ar an ardán foghlama.

Leas a bhaint as féidearthachtaí an ardáin chun tabhairt faoi aiseolas agus comhdháil.

Modhanna cumarsáide idir daltaí a leathnú.

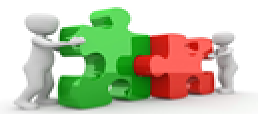

Tacú Teicneolaíochta

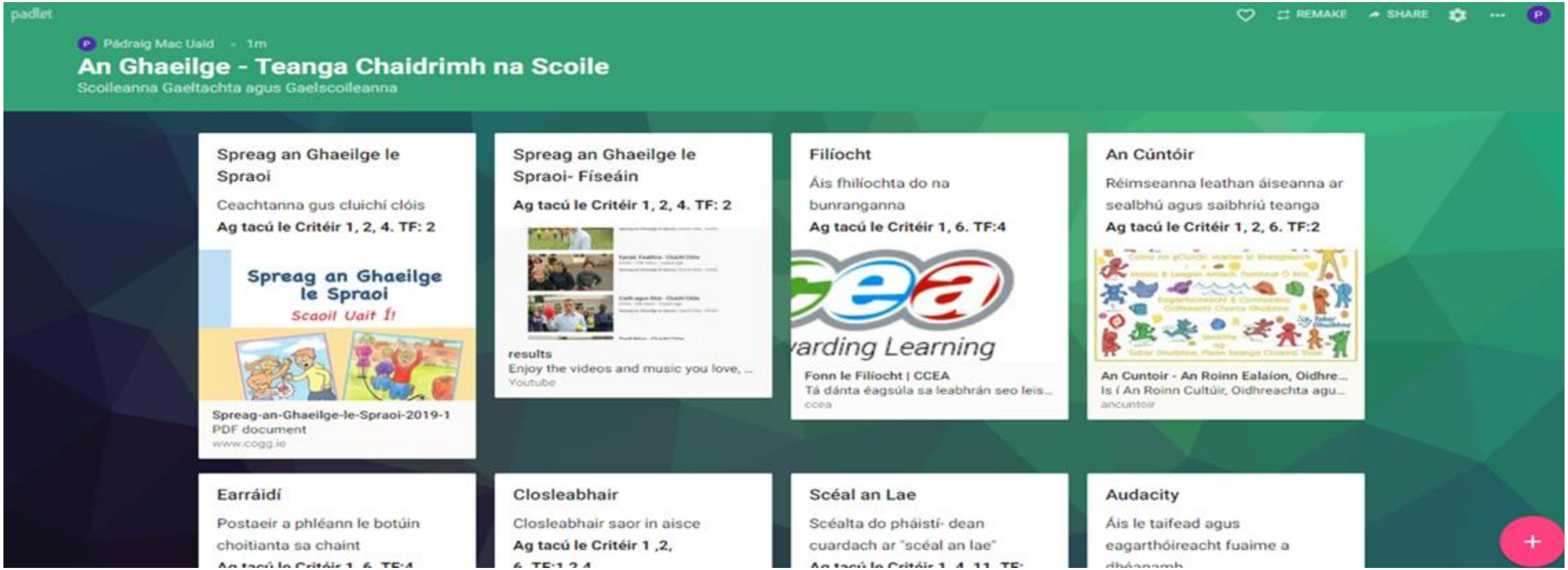

An Ghaeilge - Teanga Chaidrimh

padlet.com/padraigmacuaid/teangachaidrimh

Apps | PDST | Professional... | PDST DMS LOG IN | PLC-Document_Eng... | PLC-Circular_Final_E... | Primary Language | Looking-at-Our-Sc... | PDST Induction 201... | Gaeloideachas

padlet

REMAKE SHARE

Pádraig Mac Uaid • 1m

An Ghaeilge - Teanga Chaidrimh na Scoile

Scoileanna Gaeltachta agus Gaelscoileanna

Sa Rang

Spreag an Ghaeilge le Spraoi- Físeáin

Físeáin de chluichí le struchtúr ceachta.

Sa Scoil

Spreag an Ghaeilge le Spraoi

Cluichí agus teanga an chlóis.

Sa Bhaile

Leabhar do Pháistí

Leabhairíní taifeadtha,scéalta, rannta, amhráin a n-aithris

Sa Phobal

Gael Linn - Deiseanna Úsáidte

Liosta de na scéimeanna éagsúla a chuireann Gael Linn ar fáil do dhaoine óga chun an Ghaeilge a úsáid.

Achoimre

Cad atá i gCeist	Tionchar ar Fhoghlaim Acadúil	Samplaí Dhea-chleachtais & Tacaíochta
• Sóisialú na Teanga ○ Sa rang ○ I bpasáistí na scoile ○ Ar an gclós ○ Sa bhaile ○ Sa phobal • Forbairt na Teanga	• Teanga Acadúil (CALP) ○ Líofacht i 5-7 mbliana ○ Comhthéacs teoranta • Tús Maith • Cruinneas • Saibhreas	• Seomra Ranga & Clós ○ Tús Maith ○ Saibhreas ○ Cruinneas • Forbairt chaidrimh & teanga ○ Ar an bhfoireann ○ Baile is scoile ○ Scoileanna eile ○ Grúpa/eagraíochtaí • Teicneolaíocht & Acmhainní ○ Ardáin Foghlama ○ Padlet

tinyurl.com/OideTeangaChaid

Oide